

Únos linkového autobusu na hraniční přechod ve Strážném dne 9. listopadu 1984

► Martin Pulec

Úvod

Dne 12. listopadu 1984 přinesl deník Komunistické strany Československa Rudé právo následující zprávu:

Násilník odzbrojen

V noci z 9. na 10. listopadu 1984 došlo v prostoru hraničního přechodu Strážný na hranicích s NSR k pokusu o násilný přechod do Německé spolkové republiky. Pachatel, který byl v minulosti trestán za násilnou trestnou činnost, si chtěl násilím vynutit nezákonné opuštění republiky do NSR pomocí rukojmích – cestujících na pravidelné autobusové lince. Ostře nabitou zbraní a vyhrožováním, že použije trhaviny, ohrožoval řidiče a 48 cestujících autobusu. Díky rozhodné a rychlé akci orgánů Pohraniční stráže v úzké spolupráci s územními orgány SNB byl nebezpečný pachatel odzbrojen a zajištěn. Cestující včetně osmi dětí ve věku do 15 let byli osvobozeni. Orgány Pohraniční stráže jim poskytly potřebnou pomoc.

Po šesti letech to byl druhý podobný případ. V roce 1978 mu předcházel neúspěšný pokus bratranců Barešů.¹ Starší událost poznamenalo zastřelení nevinného rukojmí a jednoho z únosců zasahujícími jednotkami Pohraniční stráže (PS) a exemplární rozsudek trestu smrti vykonaný na dalším z pachatelů. Mladší událost se obešla bez obětí na životech, zřejmě proto je dnes již pozapomenuta. Cílem textu je připomenout a popsat zoufalý pokus o útěk z reality Československa 80. let.

Jak jsem výše naznačil, událost stojí stranou zájmu historiků a publicistů, literární produkce k tomuto případu je tedy minimální. Případu si všímá Ivo Pejšoch v článku uveřejněném ve sborníku *Paměť a dějiny*, text jde ale pouze po informačním povrchu.

1 Více o případu Barešů zde: PULEC, Martin. Únos autobusu bratranci Barešovyňi dne 23. května 1978. In: VANĚK, Pavel (ed.). *Ochrana státní hranice v sedmdesátých letech 20. století*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2015. Srov. též PULEC, Martin. Milan Bareš, Jan Novák. In: *Portréty usmrcených* [online]. 2020 [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/dokumentace-usmrcenych-statni-hranice-/usmrceni-statni-hranice-portrety-/milan-bares-jan-novak>.

Při tvorbě následujícího článku jsem použil dvě skupiny pramenů. Do první, standardní patří historické prameny písemné povahy, které vznikly z působení dobových silových složek – PS, Státní bezpečnosti (StB) a justice.

Nejdůležitějším pramenem z této skupiny je bezpochyby vyšetřovací spis sestavený na útvaru StB. Obsahuje stěžejní výpovědi pachatele a svědků, odborné posudky znalců, obrazový materiál (fotografie, nákresy), rozsudky soudů atd. Ve vyšetřovacím spisu je soustředěno poměrně značné množství detailních informací, na jejichž základě je možné sestavit životopis hlavního aktéra únosu, poznat motivaci k činu a seznámit se s průběhem únosu. Problematická je vypovídací hodnota spisu, pokud se snažíme zjistit fázi bezprostředně činu předcházející a možné spolupachatele. Při výsleších k přípravě únosu klíčová osoba měnila své výpovědi, aby je nakonec prohlásila za smyšlené s tím, že pravdu řekne až u soudu. Kličkování pachatele nechává ve vzduchu viset otázku, zda u soudu skutečně zazněla pravda, a nikoliv jedna z dalších konstrukcí. Další problematickou částí je popis zatčení únoscce. Známe jej z výpovědi pachatele a členů „zatýkacího komanda“ PS. Analýzou zjistíme, že se navzájem nedoplňují a děj líčí nelogicky. Na otázku, proč tomu tak je, nám odpoví nerozsáhlé prameny PS.

Pohraničníci při akci proti únoscce použili úskok a tento manévra zařadili mezi utajované operace. Dbali, aby nedošlo k prozrazení akce ani při přípravném řízení, ani při soudním jednání. Důvod je jasný: PS ji měla v záloze pro další případný únos. Proto se v denním hlášení hovoří pouze o *úspěšné realizaci přijatých opatření*² a příslušníci zatýkacího komanda ve výpovědích před vyšetřovatelem o klamné operaci nehovoří. Druhý a zároveň poslední písemný pramen z provenience Pohraniční stráže *zpráva o likvidaci pokusu násilného narušení SH do NSR na hraničním přechodu Strážný*³ sepsaná náčelníkem Hlavní správy pohraniční stráže a ostrahy státních hranic Antonem Nemcem pro náměstka ministra vnitra ČSSR Vladimíra Hruškového o akci hovoří, nepopisuje ale průběh jejího provedení.

Mimo archivy je druhá skupina použitých pramenů. Jsou to různé statě publikované na internetových stránkách regionálních či zájmových sdružení. Mnohdy nejsou punc zaujatosti a laciné novinařiny a obsahují nepřesnosti. Velká část historických badatelů přistupuje proto k podobným pramenům přezíravě, nicméně nelze je pominout, i ony mají svou informační hodnotu. Při sběru informací v této oblasti je třeba mít na paměti její problematičnost a dbát zásad kritiky pramenů. Do této skupiny řadím i dobové články z tisku.

Stranou obou skupin stojí vzpomínky aktérů případu. Z technických důvodů a kvůli menšímu formátu textu jsem při výběru pamětníků postupoval přísně selektivně a snažil jsem se oslovit pouze účastníky zatčení. Z vybraných pěti aktérů (čtyř

2 ABS, f. PS, denní hlášení číslo 313 o událostech na státních hranicích v sestavě HS PS OSH k 5. hodině dne 11. 11. 1984.

3 ABS, f. Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (2357), balík B 46.

příslušníků PS a únosce) se podařilo realizovat rozhovory se dvěma příslušníky PS.⁴ Na jejich vzpomínkách byl ovšem patrný téměř čtyřicetiletý časový odstup: odporují si v detailech a pronikají do nich nepodložená fakta a vlastní pocity. Díky nim se podařilo detailněji a přesněji zpracovat vlastní průběh klamné operace a zatčení únosce a zachytit pozadí vlastní akce.

Je nutné sebekriticky uvést prameny, které využity nebyly. Z technických důvodů byla ponechána stranou svědectví dalších pamětníků, dále soudní spis, dobová periodika vydaná PS a regionální tisk krajského výboru Komunistické strany Československa Jihočeská pravda.

Vyšetřování případu

Kupodivu pravdivá⁵ a věcná je krátká zpráva z Rudého práva citovaná v úvodu. Oním pachatelem s násilnou trestnou minulostí byl Vladimír Beňo (1958). Po debaklu únosu ho pohraničníci ještě tentýž den předali příslušníkům StB. Podle místa a povahy činu případ převzal Odbor vyšetřování Státní bezpečnosti v Českých Budějovicích. Z neznámého důvodu eskortovali pachatele do pražské vazební věznice na Pankráci, kde ještě tentýž den absolvoval první výslech. Zpočátku byl bez obhájce, dne 12. listopadu 1984 mu přidělili ex offio dr. Krupauera, vedoucího advokátní poradny v Českých Budějovicích. Ten se výsledků účastnil sporadicky. Mezi dny 14. a 21. listopadu 1984 Beňa převezli do vazby v Českých Budějovicích. Zde odpovídal na otázky vyšetřovatelů až do července 1985.

Výslechy směřovaly ke zjištění informací ze tří oblastí: životopis a osobní údaje, příprava únosu a průběh únosu. Výpovědi činil Beňo celkem spontánně, pouze z počátku odmítl spolupracovat s poukazem na to, že vazební podmínky nerespektují jeho zdravotní stav a potřeby po prodělané žloutence. Když vyslýchající přislíbili zadržnému úpravu stravy a zajistili mu zdravotní kontroly, začal opět spolupracovat. Vyšetřovatelé se vraceli k otázkám již položeným a nutili Beňa vypovídat opakovaně a podrobněji.

Životopis únosce aneb *Od mala se mi lepila smůla na paty*⁶

Vladimír Beňo se narodil v květnu 1958 v Malé Lehotě, okr. Žiar nad Hronom. Žil v rodinném domku spolu s rodiči a mladší sestrou v obci Žarnovica. Svůj život líčil z pohledu ukřivděného člověka, *kterému se od mala lepila smůla na paty*. Pocházel

4 Dalšího bývalého příslušníka jsem nezastihl a poslední z pohraničníků již zemřel. Pachatel rozhovor odmítl poskytnout.

5 Rozsudek v rozporu se zprávou hovoří o padesáti cestujících. ABS, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy České Budějovice, arch. č. V-5363 ČB, rozsudek z 17.–25. 2. 1985, 1 T 9/85 s. 32 (s. 3081).

6 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Vladimír Beňo ze dne 14. 11. 1984, s. 529.

z dělnické rodiny a podle tehdejších měřítek ze spořádaných rodinných poměrů, avšak vzájemné vztahy v rodině nebyly idylické. Asi dobře je charakterizují pochyby otce o skutečném otcovství syna vyřčené často a nahlas. Když Vladimír Beňo líčil svoje dětství, nevzpomínal na své hry a záliby, vyjma toho, že dobře maloval. Vzpomínal na neúměrnou, vymykající se přisnost otce, který jej často fyzicky trestal.

Vladimír v páté třídě propadl z matematiky, prý částečně vlastní vinou, částečně krivdou učitele. To prý předurčilo jeho dráhu prostého, nestudovaného člověka a zároveň ještě vyostřilo napjatý vztah s otcem, jenž mu dával najevo svoje zklamání a vyháněl jej z domu. Naopak s matkou vycházel Vladimír dobře.

Základní školu opustil Vladimír Beňo po osmé třídě v roce 1973. Začal docházet do učiliště Strojírenských a metalurgických závodů ve Výhni, po ukončení se měl stát soustružníkem. Jeho působení zde nebylo korunováno úspěchem v podobě výučního listu, docházku předčasně ukončil těsně před závěrečnými zkouškami po dvou a půl letech. Výuka mu nedělala problémy a bavila ho. Bezpochyby patřil k nejlepším učňům a ve třetím ročníku prý plnil směnové výrobní normy pro dospělé za pouhých šest hodin. Zbylý čas pracovní doby pak trávil v kantýně a v kuřárně. To vedlo ke konfliktu s mistrem, Beňo odmítl pracovat nad normu a při jedné hádce se téměř poprali. Konflikt řešilo vedení učiliště, které Beňovi nařídilo, aby se mistrovi omluvil. Beňo odmítl pod mistrem nadále pracovat a raději učení opustil.

Otec mu našel práci v podniku Sandrik v Dolních Hamrech, avšak syn nebyl spokojený s výší výdělků a jejich vzájemné vztahy se opět vyhroutily. Otec ho vyhodil z domu a Beňo přespával pod stanem. V podniku žádal o svobodárnu, prý musí počkat, měsíční výdělek 1000 korun mu současně neumožňoval řešit situaci. K problému se postavil tak, že přestal pravidelně docházet do zaměstnání. Tím se dostal do konfliktu se zákonem a byl za příživnictví odsouzen k trestu odnětí svobody na tři měsíce nepodmíněně. Svůj trest si odpykal od listopadu 1976 do ledna 1977 ve věznici v Banské Bystrici.

Po návratu z vězení se vrátil domů a matka mu vyjednala práci v podniku Preglajka v místě bydliště. Zakrátko měl opět problémy s otcem. Tentokrát proto, že se zastával matky, kterou otec často slovně napadal. Opět ho otec vyhodil z domu a nějakou dobu bydlel načerno na ubytovně závodu Preglajka. V té době se dostával do konfliktu s místními příslušníky Veřejné bezpečnosti (VB). Ti jej údajně šikanovali tím, že jej často předváděli a snažili se mu „přišít“ cizí trestné činy. Při těchto výsleších prý *byl od příslušníků OO VB v Žarnovici bit*,⁷ cílem prý bylo vyprovokovat jej k spáchání trestného činu napadení veřejného činitele. Za této situace opět začal mít problémy s docházkou do práce, tentokrát ale opustil bydliště a postavil se na vlastní nohy. V roce 1978 nastoupil jako dělník do podniku Památkostav Žilina, na pracoviště Banská Štiavnica a Kremnica. Zde začal žít typický život dělníka na ubytovně –

7 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Vladimír Beňo ze dne 26. 11. 1984, s. 554–555.

po odečtení nezbytných výdajů zbylé peníze propíjel. Nadměrná konzumace alkoholu vedla k tomu, že se opět dostal na šikmou plochu. *Seznámil jsem se se čtrnáctiletou dívkou, která chodila na svobodárnu Památkostatvu v Kremnici a měl kvůli její osobě nepříjemnosti.*⁸

Ve stejném roce měl na taneční zábavě v Horních Hamrech konflikt s pořadatelem. Ať již byly příčina a průběh kontroverze jakékoliv, na zemi zůstal ležet pořadatel se zraněnou hlavou.

Beňo nastoupil v roce 1979 na vojnu k protichemickému vojsku do Malacek. I zde bylo jeho působení jako dosavadní život: na jedné straně čelil kázeňským trestům, na straně druhé vítězně reprezentoval vojenský útvar v chemickém pětiboji na úrovni Východního vojenského okruhu. V Malackách se seznámil s rozvedenou Luisou Plenznerovou, u které zůstal i po propuštění z armády. Pracoval jako těžař u Vojenských lesů a zažíval poměrně šťastné období. Bohužel jej zasáhl důsledek divočejších předvojenských pitek v podobě rozsudku Okresního soudu v Žiaru nad Hronom. Dne 15. července 1981 byl odsouzen za trestné činy pohlavního zneužívání a za ublížení na zdraví k podmíněnému trestu odnětí svobody na dva roky s odkladem na tři roky. Rozsudek stanovil Beňovi povinnost platit zraněnému pořadateli náhrady za újmu na zdraví.

Odsouzení a finanční zátěž těžce nesl jako křivdu a opět začal ve zvýšené míře konzumovat alkohol. Po jedné z opileckých hádek Luisa utekla z bytu. Beňo ji hledal u sousedů tím způsobem, že zčásti zdemoloval zařízení jejich bytu. Sousedovi při vpádu způsobil zranění, ze kterých se čtrnáct dní zotavoval v pracovní neschopnosti. Dlužno dodat, že hledal na špatné adrese. Za tento výstup ho dne 26. května 1982 odsoudil Okresní soud Bratislava-venkov za porušování domovní svobody, za ublížení na zdraví a za výtržnictví k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 14 měsíců.⁹ Beňo se nervově zhroutil a byl hospitalizován v psychiatrické léčebně ve Velkých Levárech. Když se vzpamatoval z otřesu, nechali ho eskortovat v prosinci roku 1982 z léčebny přímo do věznice v Želiezovcích.

Ve vězení byl do podmíněčného propuštění dne 29. září 1983, zkušební doba pro zbytek trestu ve výši čtyři měsíce a tři dny byla stanovena na dva roky.¹⁰

Mezitím se Luisa údajně vdala a Beňo se vrátil k rodičům. Normalizoval vztahy s otcem a v listopadu 1983 nastoupil jako dělník v pískové slévárně v Žiaru nad Hronom. V červnu ho minulost dohnala podruhé. Svoji eskapádou v bytě sousedů v Malackách porušil podmínky zkušební doby stanovené v roce 1981. Soud v Žiaru nad Hronom jej dne 22. června 1984 vyzval, aby 13. července 1984 nastoupil k výkonu dvouletého trestu odnětí svobody.¹¹

8 Tamtéž, s. 556.

9 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, čj. 1 T 9/85, s. 3062.

10 Tamtéž.

11 Svoje osudy od dětství do návratu z vojny popisuje Beňo: tamtéž, protokoly o výsledku obviněného Vladimír Beňo, s. 529–561, též srov. s. 498.

Rozsudek znamenal pro Beňa další otřes, vrátit se do vězení nechtěl. Tak jako již několikrát předtím opustil zaměstnání, a jak v žarnovických krčmách propíjel peníze ušetřené ze slévárenské výplaty, hledal východisko z překerní situace. I tentokrát se mu vrátily myšlenky na emigraci, které v něm klíčily od pobytu ve vězení v roce 1976. Údajně na odchod do zahraničí myslel vždy, *když byl s něčím nespokojený nebo se něco nepovedlo*.¹²

Ačkoliv Beňo nebyl členem žádné organizace ani politické strany a nejvíc svého volného času trávil po hospodách, neznamená to, že by citlivě nevnímal stav společnosti přelomu 70. a 80. let v Československu. Stávající režim upřímně nenáviděl a nenávisť sympaticky neskrýval ani v letech 1984–1985 před vyšetřovateli ve vazbě. Neodpustil si, abych necitoval Beňova vyjádření reflektující tehdejší společenskou situaci. Pokud je pravdivé jeho tvrzení, že na útěk myslel pokaždé, když byl s něčím nespokojený, myslel na emigraci opravdu často: *Udělal jsem si závěr, že jedni jsou zvýhodnění a druhí na právech kráceni. Podstata této dělicí čáry je v postavení politickém i společenském určitých osob. Ty styky pak způsobují, že ani rozdělování zboží v prodejnách není spravedlivé, pro obyčejný lidi zůstane jen zbytek. [...] Aby mohli lidé něco dostat, stojí dlouhé fronty před krámem, jiní chodí do krámu zadem. Já s tím nesouhlasím, a jak se napiji, točí se mi tyto myšlenky, vracím se k nim a v takových vynervovaných situacích jsem si na takové lidi, kteří jiné omezují nebo nejednají správně, vymyslel na každého takového „špínu“ i různé způsoby vražd, které jsem v duchu i prožíval. Nejprve jsem si vraždu vymyslel na každého „bezpečáka“ z OO VB Žarnovice. [...] Bude na ulici 50–60 lidí, ve vzduchu něco zasviští a vybraný člověk bude mít v krku nebo v těle šíp. Lidi se podívají, kdo nebo odkud střílel, podle toho, kdo bude mít luk, ale žádný luk nebude. K tomu postačí jen dětský šíp s kovovou špičkou, dá se do trubky a k jeho odpálení stačí sifonová bombička. [...] Podobně se dají střílet i [...] jehly. [...] Taková ocelová jehla dokáže prorazit lebku. [...] Nebo není ani potřeba někoho usmrtit. Stačí způsobit škodu. Vyrobí se střelná bavlna. [...] Bavlna se pak hodí na střechu a vlivem horka způsobí požár. [...] Nebo si vezměte třeba teorii – marxismus. O tom jsou knížky, učí se to i ve škole. Když si to přečtete, tak by člověk řekl, že to je správný. Skutečnost je ale jiná. [...] Teoretické poučky, právě ti lidé, kteří mají postavení, pošlapávají, odvracejí od sebe. Všechny poučky, to je jen zástěrka celé naší politiky, jak oklamat lidi. Vezměte si ale, jak si žijí lidé na Západě. [...] Nevěřím, že každý z těchto lidí na Západě je zloděj. Nebo stačí srovnání, co on si může za svoje peníze koupit.¹³ [...] Luisy [...] příbuzní žijí v zahraničí. Konkrétně se jedná o její sestru Věru, která žije ve Vídni. Ze slov Věry a jejího manžela jsem usoudil, že v Rakousku je daleko vyšší životní úroveň než u nás v ČSSR. V obchodech je daleko větší výběr zboží, a kdo má peníze, koupí si všechno. Výrobky v Rakousku jsou kvalitnější než u nás. Také jsem zjistil,*

12 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Vladimír Beňo ze dne 28. 11. 1984, s. 568.

13 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 14. 11. 1984, s. 532–534.

že pracovníci různých úřadů v Rakousku mají k tamním občanům lidštější vztahy a větší pochopení, než je tomu v ČSSR.¹⁴ Neuznávám ani kapitalismus, ani socialismus, ani komunismus. Uznávám pouze ten politický režim, kde se lidé mají dobře, kde je vysoká životní úroveň a jsou pro všechny občany zaručeny veškeré svobody. To znamená svoboda pohybu, slova, shromažďování i další. U nás je to zatím tak, že tyto svobody neexistují, a dokonce se pro ně i lidé zavírají. Například když na ulici nebo na pracovišti dá člověk najevo svoji nespokojenost se soc. zřízením nebo s vedením státu, národním hospodářstvím a podobně, má z toho přinejmenším nepříjemnosti, ale většinou z toho kouká soud nebo vězení. [...] Když řeknu, že v ČSSR není svoboda, komunisti to v našem státě špatně vedou a naše národní hospodářství je před krachem, budu mluvit pravdu zrovna tak, jako že lidé nejsou se socialistickým zřízením spokojeni, vydělají si málo peněz, nic není k dostání, ale to vše se bojí říci, protože by byli zavřeni. To vše bych v NSR sdělil jak západním zpravodajským službám, tak i západním sdělovacím prostředkům. V této věci bych nelhal, protože jsem o tom přesvědčen, že to je pravda. [...] V případě, že bych byl dotazován [západními zpravodajskými službami], kde v ČSSR jsou umístěny různé důležité závody nebo kde jsou rozmístěna vojska v kasárnách, jak jsou vyzbrojeni a kde jsou v ČSSR letiště, mluvil bych pravdu. [...] Když o celé věci přemýšlím, nemůžu pochopit, proč náš stát nepustí naše občany na Západ, když tam chtějí pracovat. Kdyby to bylo povoleno mně, nemusel bych páchat trestnou činnost, na Západě bych byl 5–6 roků, vydělal bych nějaké peníze a vrátil bych se zpět.¹⁵ [...] Byl jsem pevně rozhodnut se do NSR dostat a v případě nějakých komplikací, například střelby ze strany orgánů PS proti mé osobě, nálože odpálit a zahynout. Byl jsem pevně rozhodnut nedostat se živý do rukou orgánů PS. Na svoji trestnou činnost jsem se doma [...] duševně připravoval. Přemýšlel jsem nad systémem zřízení v ČSSR. Dospěl jsem k názoru, že žijeme v nedokonalé společnosti. Nedovedeme využívat ideu marxismu-leninismu, která je pokroková, a uvádět jí do praxe. Vedení našeho státu kašle na svoje lidi, a přitom podporujeme jiné státy na Západě s nízkou životní úrovní, kde lidé ještě chodí nazí a svírají kokosové ořechy. Potom se nemůžeme divit, že prostí lidé nadávají na naše zřízení. Nejdříve si musíme udělat pořádek doma, aby lidé byli spokojeni, a teprve poté někoho podporovat nebo přesvědčovat o vymoženostech socialistického zřízení. Z toho soudím, že po stránce politické, hospodářské i sociální to jde v ČSSR od deseti k pěti. Abych vyčerpал všechny své názory týkající se mé nespokojenosti s poměry v ČSSR, musel bych o tom povídat nejméně týden. Proto jsem chtěl odejít na Západ, protože bezpečně vím, že bych se tam měl lépe, našel pro sebe patřičné pracovní uplatnění a žil spokojeně.¹⁶ [...] Tento nesouhlas s politickým zřízením v ČSSR je vlastně mojí osobním přesvědčením. To je nepochybné a jsem si tím zcela jist. Jsem přesvědčen, že komunisté, kteří jsou ve vedoucích funkcích jak ve společenské,

14 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 26. 11. 1984, s. 539.

15 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 2. 1. 1985, s. 611, s. 613.

16 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 28. 11. 1984, s. 569–570.

ekonomické, tak i politické sféře, jsou vinni tím, že u nás v ČSSR není prostor pro uplatnění lidské osobnosti, svobodně myslícího člověka, lidé nemohou uplatnit právo na svobodu slova, shromažďování a podobně a mladí lidé nemají žádnou perspektivu.¹⁷ To mne všechno vedlo k tomuto rozhodnutí. Já jsem např. v průběhu přijetí rozhodnutí, v průběhu přípravy i za cesty až ke státní hranici ve Strážném neměl žádný strach. Já jsem ani nezahlédl, že by se mi například zatřásly ruce. Tak pevně jsem byl rozhodnut.¹⁸

K pevnému rozhodnutí zbývalo ještě několik měsíců.

Příprava útěku

Rekonstrukce přípravné fáze útěku je heuristicky problematická. Ani po studiu prakticky jediného písemného pramene, který je k dispozici, nelze uspokojivě odpovědět na okruhy otázek: Kdo všechno věděl o chystaném Beňově útěku do zahraničí? Kdo věděl o způsobu, jakým ho chtěl provést? Měl v přípravné fázi činu pomocníky, tedy potenciální spolupachatele? Kde vzal výbušniny?

Beňo byl zpočátku informačně skoupý, zcela jistě věděl, že uvedení dalších osob by znamenalo zájem Státní bezpečnosti o ně a přineslo by jim minimálně nepříjemnosti spojené s výslechy. Setrval na sdělení, že nikdo o jeho záměru nevěděl a nikdo mu nepomáhal. Výbušniny prý získal náhodou a revolver našel na skládce. Později začal být ve svých výpovědích konkrétnější. Co předcházelo cestě na hraniční přechod v uneseném autobusu, líčí v počátku přípravného řízení zhruba následovně:

Od poloviny července 1984 měl nastoupit do vězení. Tam se za žádnou cenu vrátit nechtěl. Předvedení do věznice se pokoušel vyhnout tím, že chtěl přejít do ilegality: změni si podobu plnovousem a bude žít pod cizím jménem na zfalšované doklady. Od jistého Františka Sklenára si koupil jeho občanský průkaz za 100 korun, ovšem výsledek Beňových falzifikačních pokusů byl nepoužitelný.¹⁹ Jediné možné řešení viděl v emigraci. Po hospodách v Žarnovici s kamarády s podobnými spády prý společně nad sklenkou přemýšleli, jak uskutečnit myšlenku přinesenou z nápravného zařízení. Igor Pavol byl prý schopen sehnat za 15 tisíc korun falešný pas. To by jim umožnilo vycestovat na Západ přes Jugoslávii. Protože cena výrazně převyšovala jejich možnosti, Vladimír Beňo a přespolní kamarád Igora Pavola Milan Hrabko si společně padli do noty a rozhodli se hledat jiné cesty. Beňo čerpající celopodnikovou dovolenou odjel k Milanu Hrabkovi a trávil své prázdniny na čundru, nejprve na nedaleké a oblíbené přehradě Počúvadlo, pak vyrazili do Bratislavy, Zlína (tehdejšího Gottwaldova) a Napajedel. Přitom se zaobírali úvahami, jak

17 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 3. 1. 1985, s. 615.

18 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 14. 11. 1984, s. 534.

19 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1T 9/85, s. 14 (s. 3063).

překročit hranice na Západ. Milan Hrabko přišel s nápadem sehnat pistoli a s ní se prostřílet přes pohraniční dráty. Tuto myšlenku Beňo zavrhl. Během vojny v Malacách měl možnost poznat způsob ostrahy hranic a odhodlání pohraničníků. Navíc se obával, že v případě ozbrojeného incidentu a případného zastřelení pohraničníka by mohli být vydáni z Rakouska zpět. Dalším nápadem bylo přinutit se zbrání v ruce kapitána výletní lodi plující pod Děvín, aby s nimi přistál u 200 metrů vzdáleného rakouského břehu.²⁰

Postupně propili téměř všechny peníze a odjeli do Ostravy a Karviné. Hrabko bez úspěchu hledal na hornické ubytovně kamaráda, který by jim půjčil. Cestovali načerno vlakem, v Českém Těšíně se o půlnoci za nádražím zmocnili zaparkované papalášské Tatry 603 a s ní vyrazili směrem k domovu. Benzin v nádrži jim stačil za Žilinu, domů pak dojeli opět načerno vlakem.²¹ Ve Zvolenu se rozešli s tím, že se sejdou na přírodním koupališti Pahrбек u Napajedel poslední týden v srpnu. Za tu dobu se pokusí sehnat peníze na falešné pasy a pak spolu vycestují na Západ.

Beňo pod tíhou hrozby nástupu trestu i tentokrát reagoval jako obvykle – z celopodnikové dovolené již do práce nenastoupil. Další dva týdny v srpnu 1984 trávil doma nebo několikadenními výlety. Navštěvoval po Žarnovici výčepy a zabíjel čas. Při nočním návratu z motelu Partyzán ho prý potkala stěží uvěřitelná historka. Když šel kolem restaurace Kabina, viděl ve světle pouliční lampy na lavičce spát neznámého muže. Před sebou nedopitý půllitr, vedle sebe igelitovou tašku, ze které vyčuhovalo hrdlo lahve. Beňo se igelitky zmocnil a podle hmatu zjistil, že na dně tašky je další lahev. Těšil se na dvě lahve borovičky, doma ale zjistil, že lahev je pouze jedna. Druhým předmětem, zabaleným v novinách, byly čtyři „šulky“ Danubitu²², dráty a rozbušky. Obsah lahve postupně vypil a trhavinu s rozbuškami uschoval doma, *o účelu jejich použití nebyl rozhodnut*.²³

Po návratu z výletu s Hrabkem se Beňovi začal horšit zdravotní stav. Brzy přišel na to, že čundr s Hrabkem zaplatí infekční žloutenkou. Dne 27. srpna 1984 mu nemoc diagnostikovali a hospitalizovali ho na infekčním oddělení ve Zvolenu. Domů se dostal dne 27. září 1984. I poté trávil čas po hospodách, ale po prodělané nemoci jater přestal pít alkohol.²⁴

Celou dobu hospitalizace se prý Beňo zabýval myšlenkou, jak opustit Československo a vyhnout se tak vězení. Probíral v duchu různé možnosti, nakonec se mu zdála jako nejproveditelnější myšlenka únosu autobusu. „Vnuknutí“ přišlo z televize.

20 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 20. 2. 1985, s. 644–645.

21 Tamtéž, s. 647–651.

22 Danubit byla plastická báňská trhavina určená především k těžbě nerostů na povrchu i v podzemí.

23 ABS, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy České Budějovice, arch. č. V-5363 ČB, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 12. 11. 1984, s. 505.

24 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 27. 11. 1984, s. 569.

Na jednom ze dvou programů líčili bratrance Bareše a jejich čin tak odpudivě, až to Beňa inspirovalo.²⁵

Beňo vyšel z nemocnice po měsíci s podlomeným zdravím a bez peněz na životní potřeby, natož na falešné cestovní doklady. Byl prozatím v pracovní neschopnosti a doufal v její prodloužení, avšak naděje na eventuální odklad nástupu trestu ze zdravotních důvodů rázně ukončila jeho ošetřující lékařka. S jízlivým dotazem, zda jej játra nebolí proto, aby nemusel nastoupit výkon trestu za předchozí trestnou činnost, jej uschopnila.²⁶ Tím se mu hrozba vězení téměř zmotnila.

Po měsíci stráveném v nemocnici ztratil s Hrabkem kontakt. Pokoušel se ho najít prostřednictvím společného známého Igora Pavola. Ani ten o něm však nic nevěděl. Beňo tedy začal své plány rozvíjet před ním. Nejprve spolu probírali možnosti, které již dříve zavrhl: vycestování na falešné doklady, ozbrojený útěk „přes dráty“ a únos výletní lodi, aby se nakonec přiklonili k únosu autobusu. Již tehdy se mu rýsovaly konkrétní představy, jak v autobuse rozmístí nálože s rozbuškami propojené dvojlinkou s baterií. Igor Pavol, člověk, který si duševní zdraví poškodil pitím alkoholu a užíváním návykových látek,²⁷ s návrhem souhlasil. Svoji úlohu viděl v tom, že bude hlídat jednu z náloží, veškeré plány a přípravy nechal na Beňovi. Zanedlouho se nesourodá dvojice rozpadla, Beňo se od něho údajně odvrátil poté, co si Pavol kladl za podmínku, že mu nebude bránit v okradení cestujících o peníze a cenné předměty.²⁸

O víkendu 3.–4. listopadu 1984 se rozhodl konat na vlastní pěst. V pondělí 5. listopadu 1984 po odchodu rodičů do práce a sestry do školy se pustil do výroby náloží. Na cirkulárce s rozbrušovacím kotoučem nařezal úhelníky a trubky vybrané z kovového odpadu. Jednotlivé kovové díly ještě několikrát nařízl, aby je eventuální výbuch rozmetal jako střepiny obranného granátu. Z dílů pak svařil dvě kostry výbušného zařízení. Vyrobil dvě schránky a do nich vložil po dvou válečcích plastické trhaviny, mezi ně pak rozbušky. Na rozbušky připojil elektrický vodič, vše převázal provázkem. Na horní stranu *pro zvýšení psychologického efektu* instaloval „tykadla“ či „antény“, která byla jinak nefunkční. Obě zařízení obalil alobalem a přelepil izolační páskou.²⁹ Jako elektrické vodiče použil dvojlinku od televizní antény, kterou napojil na vypínač a na malou devítivoltovou baterii. Zařízení mělo fungovat tak, že při sepnutí vypínače elektrický proud z baterie odpálí rozbušky a ty přivedou k výbuchu plastickou trhavinu. Před definitivní kompletací provedl zkoušku tím, že místo roz-

25 Tamtéž, s. 569 a protokol o výsledku Beňo Vladimír ze dne 2. 1. 1969, s. 609. Srov. *Autobus strachu* [TV pořad]. In: *iVysílání ČT* [online]. 28. 12. 1978 [cit. 2020-10-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1064030593-autobus-strachu/>.

26 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 28. 11. 1984, s. 568.

27 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1 T 9/85, s. 48 (s. 3097).

28 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 22. 2. 1985, s. 665.

29 Tamtéž, protokol o výsledku obviněného Beňo Vladimír ze dne 10. 11. 1984, s. 480.

bušek namontoval žárovky a stiskl vypínač. Žárovky se rozsvítily. Vypínač pak opatřil jednoduchými pojistkami proti náhodnému sepnutí.

Beňo věděl, že jeho známý Josef Zliechovec, s nímž společně nadávali na poměry, vlastní starý rozbitý a zrezivělý revolver. Půjčil si ho od něho s tím, že si chce udělat formu a do ní odlít makety revolveru. Protože zbraň byla značně zrezivělá, musel Beňo vynaložit řemeslný um, aby ji zprovoznil.³⁰ Některé části revolveru musel odvrtnat, jiné vyrobit znovu, na hlaveň přivařil obloukovou svářečkou kovový hranol jako výztuhu proti roztržení. Z roztavených broků do vzduchovky odlil projektily, které napasoval do nábojů do jateční pistole.³¹ Nakonec zbraň natřel černým lakem a vyzkoušel výstřelem do záhonu růží na dvorku. *Náboj vystřelil, zbraň se neroztrhla.*³² Revolver si připravil s sebou na cestu, aby s ním mohl zjednat mezi cestujícími pořádek.³³

Večer 8. listopadu 1984 vyrazil na poslední nealkoholickou rozlučkovou obhlídku svých oblíbených restauračních zařízení. Potkal mimo jiné Eduarda Pacalaje, kterému se svěřil se svým zítřejším úmyslem. Opilý Pacalaj slíbil účast na podniknu a domluvili si sraz v 5 hodin ráno na autobusové zastávce. Beňo kolem 22. hodiny pak doma sepsal na list vytržený ze sešitu dopis pro PS. Stálo v něm:

*Žiadam do 15 minut dovoliť pokračovať v jazde. Dávam záruku, že sa nikomu nič nestane. Nerobte poplach, lebo upozorňujem, kto sa postaví zo zbraňou na odpor bez vyzvania strielam. Ak zlikvidujete mňa, zlikvidujete všetkých, moje nálože dokončia celé dielo. Zo mňa a z tu prítomných nedáte dokopy ani jednu košelu, nakoniec zasiahne to aj vás. Nie som žiaden zloděj ani vrah a dúfam, že životy týchto ľudí nechcete mať na svedomí. Nerobte hlúposti, lebo aj pri menšom zliaknutí môžem povoliť spájať v ruke, ktorý je strašne citlivý a bude koniec, sám mám totiž strach keď viem, čo v tých náložiach je!! Za pochopenie ďakujem.*³⁴

Na druhou stranu dopisu namaloval schéma celého výbušného zařízení.

30 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 8. 1. 1985, s. 622. První úprava spočívala v tom, že jsem v těle revolveru, o které se opírají dna nábojnic, vypiloval otvor tak, aby úderník upravený pro stranový roznět mohl svým koncem zasáhnout roznětku náboje. [...] [D]o objímky pro vyhazovač nábojnic zhotovil místo chybějícího vyhazováku vyhazovák nový. Tento vyhazovák jsem zhotovil z držáku rýsovacího pera, který byl z hliníkové slitiny. Povrch tohoto držáku jsem pilováním upravit tak, aby se vešel do objímky. Do otvoru v držáku, kam se původně zasunovalo rýsovací pero, jsem zašrouboval šroubek, který zajišťoval vyhazovač proti vypadnutí. Tento šroubek byl umístěn mezi bubnem revolveru a objímkou vyhazovače. [...] [Z] kousku plechu jsem zhotovil zařízení, které umožňovalo při stisknutí kohoutku otáčení bubnu revolveru a které před touto úpravou v revolveru chybělo. [...] Nábojové komory válce jsem odvrtnal do hloubky 1–2 mm tak, aby upravené náboje, vlastně jejich okraje do bubnu revolveru zapadly.

31 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 13. 11. 1984, s. 504–526.

32 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 3. 12. 1984, s. 582–583.

33 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 10. 11. 1984, s. 481.

34 Tamtéž, dokumentace, s. 278.

Několik věcí osobní potřeby a posledních 300 korun uložil do tašky a obě výbušná zařízení do kufříku, který dostal na vojně za vítězství v chemickém pětiboji Východního vojenského okruhu. V autoatlasu pak vybíral hraniční přechody, zvolil nejbližší v Bratislavě. Večer před odjezdem doma řekl rodičům, že zítra odchází bydlet na svobodárnu.³⁵

Cesta na hranice

Dne 9. listopadu 1984 v 5.00 hodin nastoupil Beňo do autobusu jedoucího na pravidelné lince Bratislava – Banská Bystrica. Původně chtěl unést tento autobus, mezi cestujícími ale zahlédl známého ze Žarnovice. Svůj úmysl proto odložil a vystoupil v Nitře. Zde nasedl do autobusu jedoucího do Brna. Cestou přistoupily čtyři jeptišky, které podle pověry nosí smůlu, upustil proto i tentokrát od svého záměru. V Brně na lavičce prohlížel autoatlas a zvolil nejbližší hraniční přechod do Německé spolkové republiky. Do Strážného vedla cesta přes České Budějovice, zde vystoupil mezi 18. a 19. hodinou. Zjistil, že mu dochází peníze, a uvědomil si, že pokud chce uskutečnit svůj záměr, musí přestat váhat a začít jednat. Vybral si zastávku s větším počtem cestujících, podle jeho plánů neměl být autobus poloprázdný. Nastoupil do linky Plzeň – České Budějovice – Dačice a koupil si jízdenku do první zastávky za Budějovicemi. Autobus byl téměř plný, nastoupil mezi posledními a postavil se do uličky vedle řidiče.

Několik kilometrů za městem přistoupil Beňo k řidiči. Řekl mu, aby zpomalil, že mu ukáže něco důležitého. Když řidič zpomalil, ukázal mu kufřík a změř drátů. Řidič, který si zpočátku myslel, že se jedná o nějakou legraci, mu řekl, ať s tím počká do Lišova, že si to na zastávce lépe prohlédne. V Beňově ruce se objevila zbraň: nařídil, že v Lišově se stavět nebude, otočí autobus na Lipno a Strážný, zde přejedou hranice do Německa. Má u sebe dvě nálože a revolver, když ho neposlechne, odpálí výbušninu a výbuch nikdo nepřežije. Řidič, který měl v autobuse dvanáctiletého syna, pochopil, že se o legraci nejedná. Mezitím autobus projel Lišovem a nezastavil na obvyklé zastávce. Někteří pasažéři chtěli vystupovat a dožadovali se zastavení. Beňo cestujícím oznámil, že autobus je unesen, nikde se stavět nebude a jede se na hraniční přechod do západního Německa. Oni jsou rukojmí. Upozornil, že má revolver a dvě nálože, a že když nebudou respektovat jeho požadavky, bude střílet nebo výbuchem zničí autobus. Pokud jeho podmínky splní, nikomu se nic nestane. Po autobusu nechal kolovat dopis adresovaný pohraničníkům a cestujícím z přední části autobusu nařídil, aby se přesunuli dozadu. Protože váhali a začali reptat, Beňo na výstrahu vystřelil revolverem do střechy autobusu hned za řidičem. V autobuse zavládlo naprosté ticho a lidé se nahrnuli dozadu. Beňo si zjednal respekt a poslušnost. Lidé si posedali na sedadla po třech a někteří do uličky. Beňo se pak posadil na první sedadlo vedle řidiče, držel revolverem v šachu autobus a podle autoatlasu kon-

35 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 10. 11. 1984, s. 482.

troloval trasu. Za Českým Krumlovem rozmístil v autobuse nálože, jednu do uličky na úrovni zadních dveří, druhou na úroveň předních kol.

Autobus pokračoval na Český Krumlov, Větrní a Vyšší Brod. Zde se Beňo ptal, kde jsou, řidič mu odpověděl, že jede na Lipno, jak původně chtěl. Beňo zde změnil trasu na Černou v Pošumaví a Vimperk. Po příjezdu do Volar přikázal řidiči, aby odbočil na Strážný.³⁶ Cestou Beňo občas na cestující pouštěl hrůzu, ti setrvali ve stavu konsternace a nekladli mu odpor.³⁷

Před příjezdem do Strážného poručil zastavit. Cestující donutil, aby se rozesadili na sedadla kolem oken tak, že jeden druhému seděl na klíně. Několik jich postavil do prostoru předních dveří vedle řidiče, jiné ke dveřím zadním. Tím z nich vytvořil štít proti střelbě PS. Jednomu z mužů dal provázky a poručil mu svázat k sobě dveře, aby se cestující nerozutekli, až bude autobus stát na závoře. Nechal v autobusu zhasnout světla a pokračovat v jízdě. Projeli Strážným a autobus zastavil asi ve 22.30 hod. před signální závorou. Z rukojmích vybral dva muže, kteří se přihlásili jako otcové početné rodiny a dvě ženy, které se prohlásily za těhotné. Po nich poslal pohraničnickům ultimativní dopis. Když ti šťastnější opouštěli autobus, řidič žádal únosce, aby propustil i jeho dvanáctiletého syna, který cestoval v autobusu s ním. Připojila se i další žena, která cestovala s dítětem. K jejich prosbám zůstal Beňo neoblomný, myslel, že pokud zůstávají v autobusu děti, tahá za delší konec provazu. Kolem závoře se rojili pohraničníci, ale k autobusu nikdo nepřišel a cesta zůstávala zavřená. Beňo nechal zatroubit, načež po chvíli k autobusu přistoupil důstojník Pohraniční stráže. Hra nervů začala.

Vyjednávání a zásah

Pohraničníci hráli o čas, potřebovali připravit protitah. Počítali také s tím, že pokud únosce unaví a znervózní dlouhým čekáním, spíše udělá chybu nebo podlehne tlaku. Beňo se naopak snažil stupňovat hrozby, aby bezpečnostní složky ze strachu o životy rukojmích rezignovaly a pustily ho za hranice. Během jednání PS nejprve hrála na to, že na hraničním přechodu není nikdo oprávněný plnit požadavky únosce. Beňo se snažil přehrát své protivníky sdělením, že nálože odjístil a nelze je zajistit, běží časový spínač a do jedné hodiny dojde k výbuchu. PS kontrovala, že cestou k hranicím je ještě mnoho závor, které nejdou tak rychle otevřít. Jednání na první závoře se opakovalo přibližně pětkrát, Beňo si důstojníka nechával přivolat

36 Tamtéž, protokol o výslechu Jana Kučery, s. 173–178.

37 Několik mužů sedících na zadních schůdkách se domlouvalo, že Beňa zpacifikují, ale údajně se báli, že by mohl při zápasu aktivovat nálože, a proto nakonec nic nepodnikli. Jeden z nich, Bedřich Boršek, napsal na dva lístky zprávu: *Autobus České Budějovice – Dačice unesen ozbrojeným pachatelem, v autobusu jsou dvě nálože, chce za hranice. Jedeme směr Lipno.* Jeden lístek vystrčil z autobusu před hotelem ve Vyšším Brodě, druhý u železniční stanice Černá v Pošumaví. Tamtéž, protokol o výslechu Bedřicha Borška, s. 31.

klaksonem. Autobus zde stál zhruba dvě hodiny. S únoscem jednal major Jiří Dopita, velitel 10. roty, jejíž příslušníci střežili první, signální závoru. Plnil svoji roli hráče o čas a několikrát čelil pohledu do ústí hlavně.³⁸

Cestující byli nervově vyčerpaní, únosce jim navíc neumožnil jít mimo autobus ani na toaletu, musel jim vystačit plechový kbelík. Atmosféru strachu ještě umocnilo únoscovo sdělení, že v nálozích je sarin. Beňo doporučil cestujícím, aby dali hlavu k nálozím, až je bude odpalovat, ušetří si tak dlouhou a bolestivou smrt. Jeden z mužů se snažil na Beňu psychologicky zapůsobit, vynervovaný únosce reagoval prudce a vyhrožoval mu zastřelením.³⁹

Informace o uneseném autobusu se od signální závory mezitím dostala cestou stálého operačního dozorcího 7. brigády Pohraniční stráže na pražské velitelství Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic. Zde svolali operační skupinu a ve 23.20 hod. informovali nadřízeného náměstka federálního ministra vnitra. Devět minut po půlnoci přišel od náčelníka štábu pražského velitelství pokyn, aby náčelník zpravodajského oddělení 7. sušické brigády PS podplukovník Karel Kuželka vystupoval před únoscem v roli vládního zmocněnce pro jednání s ním. Náměstek ministra současně rozhodl o urychleném naplánování a přípravě akce KAMUFLÁŽ.

V textu zmiňují případ bratranců Barešů v roce 1978. Přestože PS tehdy o možnosti podobného útoku věděla, únos zastihl pohraničníky a potažmo celou státní správu nepřipravené. PS měla pouze vnitřní předpis, který ukládal v případě selhání jednání s teroristy unesený dopravní prostředek propustit. Jiné eso v rukávu neměla. Přesto tehdy velení rozhodlo o provedení ozbrojeného zásahu. Ten vypadal tak, že unesenému autobusu přehradil cestu z celnice do Německa obrněný transportér a každý z vyčleněné jednotky vojáků základní služby, absolutně nevycvičených pro podobné úkoly, vystřílel do autobusu prakticky celý palebný průměr. Výsledkem bylo těžké zranění únosce, smrt dalšího a smrt uneseného řidiče.

Jako reflexi tohoto případu zorganizovala PS při hraničních přechodech do kapitalistické ciziny „týmy“. Měli je tvořit jazykově vybavení příslušníci PS z povolání, kteří měli v případě potřeby sehrát s únosci hru na klamné hranice. Ta měla vypadat tak, že před státní hranicí se postaví závora a instalují další markanty (patníky,

38 ABS, f. Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (2357), balík B 46, podíl příslušníků 7. bps na likvidaci pokusu o násilný přechod státních hranic na hraničním přechodu Strážný, SA čj. OS-0122/84-30.

39 ABS, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy České Budějovice, arch. č. V-5363 ČB, protokol o výsledku Bedřicha Boršeka, s. 35. *[V] době, kdy jsme čekali na Strážném před první závorou a jednání se protahovalo, počali být někteří cestující nervózní. V té době jsem se obrátil na Beňu a řekl jsem mu, proč ohrožuje další lidi, když se chce za hranice dostat jen sám, neboť jak vidí, my takový zájem nemáme. Beňo mi namířil do obličeje revolver a řekl: drž hubu, nebo ti prostřelím hlavu za takovéhle řeči. Ty jsi určitě komouš, když takhle mluvíš, protože jsou u nás u vedení komouši, tak proto tu není žádná svoboda, mladí u nás nemají volnost, protože ani mladí komunisté se nemohou dostat k vedení. Jedině na Západě je pravá svoboda, a proto se tam chci dostat. Protože mi neustále mířil revolverem do obličeje, neodvážil jsem se mu dále již nic říci.*

značky, cedule s cizojazyčnými nápisy), které vzbudí dojem, že unesený prostředek se nachází na hranicích s cizím územím. Zde pak příslušníci PS mluvící německy a v německých/rakouských uniformách únosce přivítají a po složení zbraní je převzou pod svou ochranu.

Ještě v jedné věci popošla státní správa kupředu: v roce 1978 neexistovala specializovaná protiteroristická jednotka, v roce 1984 již fungoval speciální zásahový útvar pod XIV. správou SNB, předchůdce dnešního policejního útvaru URNA.

V 0.25 hod. hlásil velitel 7. brigády do Prahy, že pplk. Kuželka přijel do prostoru mercedesem. Socialistický šlendrián zasáhl i zde: o hodinu později své hlášení koriguje s tím, že mercedes se do prostoru pořád ještě přesunuje, místo toho přijel k závoře žigulem. První variantu řešení situace stanovil náměstek federálního ministra vnitra v 0.32 hod.: pokusit se únosce odpoutat od lidí a zlikvidovat. Pohraničníci mezitím připravovali fingovanou hranici, v 00.47 hod. bylo vše připraveno na klamnou akci.

V 0.30 hod. se k autobusu dostavil podplukovník Kuželka a představil se jako vládní zmocněnec pro jednání. Vyslechl Beňovy požadavky a vzdálil se. Zhruba za hodinu slíbil únosci průjezd za hranice jedině v případě propuštění rukojmích na československém území a zneškodnění náloží. Beňo připustil, že propustí rukojmí, ale až uvidí hranici a německé území, musí proto pokračovat za závoru. Odmítl nabízeného pyrotechnika a zároveň si vyžádal protichemický oblek s tím, že k deaktivaci potřebuje ochranné prostředky.

V 1.21 hod. informovali náměstka ministra, že jednání podplukovníka Kuželky u signální závory ztroskotala. Únosce zůstával v autobuse skrytý za živými štíty a odmítal propustit rukojmí. Teprve po této informaci vydal náměstek ministra v Praze pokyn k přípravě likvidační skupiny ze XIV. správy SNB.

V 1.30 hod. informovalo vedení vnitra pohraničnický ve Strážném o stanovení následujícího postupu: autobus propustí na kamuflovaný hraniční přechod, zde s únoscem vyjednájí propuštění rukojmích na klamně hranici. V případě selhání jednání připraví vniknutí komanda do autobusu. Jako poslední, krajní možnost se připouští propuštění autobusu do Německa. Scénář s obrněným transportérem, známý z případu Barešů, se tedy již neměl opakovat.

Praha současně důrazně upozornila, že mercedes, který přiveze kvazi vládního německého zmocněnce, musí mít západoněmeckou značku a příslušníci, kteří budou vystupovat v roli německých pohraničních a celních orgánů, musí umět němcky. První kolo Beňo vyhrál, pohraničníci přistoupili na jeho podmínky a signální závoru zhruba po patnácti minutách zvedli.

Autobus následoval osobní vůz československého zmocněnce a ujel další dva kilometry k zábraně na silnici. Zastavil u spoře osvětlené budovy. To byla fingovaná hranice s celníci. Byly 2.12 hod., když k autobusu opět přišel zmocněnec a předal Beňovi dříve vyžádané protichemické prostředky.

Teprve ve 2.10 hod. vyrazila, snad z Prahy, likvidační skupina XIV. správy. Spojka je očekávala v obci Hliniště, odtud je měla zavést *vhodnou osou* na místo zásahu, tak aby skupina neprojela kolem autobusu. Do Hliniště skupinu plánovali navést příslušníky SNB z Vimperku. V tuto dobu byl velitel 7. brigády nejprve Prahou povolán na místo akce, později mu byl vydán pokyn, aby setrval na velitelském stanovišti brigády.

Ve 2.25 hod. započala jednání mezi podplukovníkem Kuželkou a příslušníkem PS vystupujícím v roli německého vládního zmocněnce na jedné straně a únoscem na straně druhé. Český zmocněnec znovu žádal propuštění rukojmích a deaktivaci náloží. V tom ho podpořil i „grenčák“ s tím, že autobus s funkčními náložemi do Německa nesmí. Československý zmocněnec nabídl sebe a dalšího příslušníka jako rukojmí, jako záruka se nabídl i „grenčák“.

Ve 3.11 hod. Beňo po dlouhém váhání souhlasil a umožnil, aby rukojmí vystoupili předními dveřmi. Náhle vystupování přerušil. Zbytek prý propustí, až uvidí německé území. Po souhlasu zmocněnce autobus několik set metrů následoval osobní vůz, nyní snad již mercedes s německou značkou, zřejmě před klamnou hranicí. Zde nechal Beňo otevřít zadní dveře, kterými propustil i zbytek rukojmích, jejich místa zaujali předními dveřmi zmocněnec podplukovník Kuželka, poručík Pech v roli „grenčáka“, kapitán Karvan⁴⁰ v roli tlumočnicka československého vládního zmocněnce a kapitán Kočnar, hrající německého zmocněnce.

Místa rukojmích v autobuse převzali uvedení pohraničníci. Beňo, na kterém byly patrné znaky nervového vyčerpání, je upozornil, aby se nehýbali, jinak odpálí nálože. Zmocněnec ho znovu upozornil, že přes hranice s náložemi nesmí, ale Beňo odmítl na tomto místě bomby deaktivovat. Autobus přešel klamně hranice a vydal se do „německého“ vnitrozemí. Ujeli dalších několik set metrů a „německý“ zmocněnec nechal autobus zastavit s tím, že dále s náložemi jet nemohou a musí je zneškodnit. Nabídl další cestu svým mercedesem. Beňo nakonec souhlasil s podmínkou, že rukojmí půjdou s ním. Vytáhl z tašky nůžky z domácí manikúry a přestřípl televizní dvojlinky na příjem prvního televizního programu, jak správně poznal jeden z rukojmích. Již nefunkční vypínač s baterií zahodil dozadu do autobusu. Předními dveřmi vystoupili dva rukojmí, když uslyšeli výkřik. Otočili se a viděli, jak český zmocněnec drží zezadu v pase Beňa a ruce mu mačká k trupu. Vahou těla Beňa přimáčkkl na přední desku autobusu. Všichni se na únosce vrhli a snažili se mu vzít revolver a nasadit pouta. Přestože Beňo kladl silný odpor, podařilo se pohraničníkům vykroutit mu revolver a nasadit mu pouto na jednu ruku. Při zápasu vypadla Pechovi – „grenčákoví“ pistole. Beňo se jí zmocnil. Než ji stačil použít, Karvan mu zasadil pažbou své služební pistole dvě rány do hlavy. Beňa tak přemohl a nasadili

40 ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, osobní evidenční karty. Karel Kuželka (1944) byl v roce 1984 zástupcem velitele 7. brigády pro zpravodajskou službu – náčelníkem zpravodajského oddělení brigády, Lubomír Pech (1950) vedoucím směny na oddělení pasové kontroly ve Strážném, Josef Karvan (1948) zástupcem náčelníka oddělení pasové kontroly ve Strážném.

mu pouta, jeho cesta na západ skončila asi ve 3.40 hod. Poté ho odvezli k ošetření do nemocnice ve Vimperku.

Ve 4.00 hod. velitel brigády informoval Prahu, že únosce byl zneškodněn. Z Prahy přišel poslední pokyn: příslušníci v klamných uniformách nesmí přijít do styku s ostatními, dokumentačně podchytit unesené osoby, vydat jim občerstvení, umožnit reportérovi zpracovat zprávu pro tisk a navrhnout zúčastněné příslušníky na odměny a vyznamenání.

Co ve spisu nebylo a nové pověsti pohraniční

Ve výpovědích příslušníků „zásahového komanda“ soustředěných do vyšetřovacího spisu jsou zmínky o tom, že poručík Pech dostal rozkaz převléci se do nové uniformy, kterou tehdy začali fasovat pyrotechnici, prý proto, že uniforma byla podobná stejnokroji německých celníků. Další ze zásahového komanda, Karvan, se účastnil akce v civilním oděvu. Zmocněnec k autobusu přijel osobním automobilem značky Mercedes, který si údajně půjčil od německého turisty. Nikdo z nich nevysvětluje, proč použili garderobu a proč na chvíli rekvírovali auto německému turistovi.

Náznak odpovědi najdeme sice v subtilních, ale zato unikátních materiálech Pohraniční stráže. Ty popisují události utajované akce s minutovou přesností od zrodu až po její ukončení.⁴¹ Bohužel popis je heslovitý a nezachází do podrobností.

Ty nalezneme na několika internetových stránkách, které o únosu pojednávají.⁴² Průběh událostí líčí sice shodně, ale na první pohled je zřejmé, že autoři od sebe opisovali. Jedna ze stránek odkazuje i na kroniku obce Borek. V ní kronikář líčí vzpomínky uneseného vedoucího obchodu Jednota Jindry. Podle něj Pohraniční stráž připravila na únosce léčku. Jindra ale událostem nebyl přítomen, v době zadržení únosce již byl s ostatními rukojmími propuštěn z autobusu a na klamné česko-slovenské celnici popíjel čaj. O akci se zřejmě doslechl v době, kdy čekal na odvoz domů. Právě užvaněnost příslušníků PS byla s největší pravděpodobností na počátku pověstí, které o případu vznikly a které se dodnes pomocí elektronické tiché pošty tradují. Pověsti obsahují pravdivé skutečnosti, ale i spoustu tvrzení, která jsou v rozporu s archivními materiály. Řidič například údajně nejel záměrně přímo na Strážný, a když prý poznal, že se únosce v jihočeské krajině neorientuje, schválně kličkoval, aby bezpečnostní orgány získaly čas. Avšak podle archiválií udával trasu přímo Beňo z autoatlasu. Informaci, že lístečky o únosu napsané jedním z cestujících a vyhozené

41 Archiválie posloužila, kromě výpovědí svědků a obviněného, jako podklad k výše popsanému sledu událostí na hraničním přechodu.

42 Srov. texty dostupné online z: pohranicnik.blogspot.com/2013/02/unos-linkoveho-autobusu-9111984-opk.html; severniceskobudejovicko.cz/2015/08/11/unos-linkoveho-autobusu-v-lisove-9-11-1984; www.iprachatice.eu/index.php/prachatice/102-zpravy/8935-unos-linkoveho-autobusu; ivolary.eu/index.php/volary/102-zpravy/8935-unos-linkoveho-autobusu [vše cit. 2019-10-01].

z autobusu někdo zachytil, odevzdal a příslušníci bezpečnostních složek tak již byli na Beňa připraveni, v archivu rovněž nenajdeme.

Vlastní zásah líčí pověsti na blogu bývalých pohraničníků následovně: *Nakonec od falešného přechodu přijelo osobní auto se západoněmeckou značkou a v něm několik pohraničníků s pyrotechnikem převlečených do civilu. Údajně Němci nastoupili do autobusu s tím, že si jej jdou převzít. Jeden z nich mluvil na únosce předstíranou špatnou češtinou. V. B. stále držel v ruce spínač a revolver. Pyrotechnik Klůč poznal, že nejde o tlakový spínač, ale o obyčejný klapkový, který navíc únosce drží v ruce volně. Dal o tomto znamení pohraničníkům. Jeden z cestujících poznal, že jde o lest a pohraničníky prozradil. Ti museli rychle jednat. Jeden z nich udeřil V. B. do hlavy pažbou pistole, Klůč přiskočil k náložím, přestříhl kabel a vyjmul rozbušky. Únosce byl odzbrojen a pacifikován.*⁴³

Jak do legend vstoupil sám pyrotechnik Klůč, není zřejmé. Podle pramenů se přímé akce proti Beňovi neúčastnil, a tudíž nemohl ani přestříhnout kabel a vyjmout rozbušky. Údajně až po několika měsících prováděl ve vojenském prostoru vyšetřovací pokus dokumentující účinky Beňových náloží. Do starého autobusu instaloval bomby podobné Beňovým a ty odpálil. Fotodokumentaci z pokusu uvádím v příloze, avšak experiment prováděli jiní příslušníci Kriminalistického ústavu. Tvůrce pověstí snad inspirovala legenda uváděná ve vyšetřovacím spise: poručík Pech měl při zásahu na sobě pyrotechnickou uniformu.

To, že „grenčák“ nehovořil jako rodilý Němec,⁴⁴ prý poznal jeden z cestujících, učitel němčiny. V rozhodném momentu identitu osoby v cizí uniformě nezpochybnil, údajně tuto skutečnost později glosoval při vyšetřování.

S cílem přiblížit se ke skutečnému průběhu klamné akce jsem kontaktoval její přímé účastníky. Šestatřicetiletý odstup od události sice poznamenal plasticitu a podrobnosti svědectví dotázaných, na druhé straně se účastníci již neobávali o události hovořit. Při popisu události představitel „grenčáka“ Lubomír Pech zároveň zavzpomínal na léta strávená na hraničním přechodu. Protože se jedná o poměrně zajímavé vzpomínky, uvádím i část z nich: *Pocházím z Leskovic, to je vesnice na Vysočině, kterou Němci za války vypálili. Na vojně jsem byl jako řidič u kontrášů [příslušníků Vojenské kontrarozvědky], oblečen v civilu jsem civilním autem vozil oficíry. Ještě během vojny jsem si zařídil nástup k SNB, takže jeden den jsem skončil na vojně a druhý den jsem začal u policie s tím, že budu sloužit na hraničním přechodu Strážný. V tu dobu se přechod teprve stavěl, bylo nás dvanáct vybraných, kteří měli posléze nastoupit a rozjet to. Mezitím jsme byli veleni na různé hraniční přechody a učili se řemeslu.*

43 Srov. text dostupný online z: pohranicnik.blogspot.com/2013/02/unos-linkoveho-autobusu-9111984-opk.html [cit. 2019-10-01].

44 ABS, f. Personální spisy ministerstva vnitra, osobní evidenční karta Lubomír Pech (1950). Pech, který vystupoval v roli „grenčáka“, absolvoval rok před událostí 9měsíční jazykový kurz němčiny v jazykové škole Ministerstva vnitra, podle tehdejších rezortních hledisek byly jeho znalosti němčiny na II. stupni.

Byli jsme v Halámkách, ve Velenicích, v Dolním Dvořišti. Pak se měl otevřít přechod ve Strážném, museli jsme vybavit kanceláře a vlastně celý barák. Naše vláda se s Němci ale nějak nedomluvila, přechod se neotevřel a my šli zpátky sloužit na jiné hraniční přechody. Nakonec se to otevřelo, ve Volařích udělali pro svobodné ubytovnu, zřídili se autobusové linky, protože na přechodu pracovalo mimo nás ještě hodně lidí. Začínal jsem tam jako rotný, udělal jsem si základní školu, praporčický kurz, důstojnickou školu, nakonec vysokou školu v Holešově. Tam přednášeli lidi, kteří o tom někdy moc nevěděli, já když jsem tam šel, měl jsem za sebou už léta praxe, takže jsem o tom kolikrát věděl víc než oni. Už jsem měl za sebou šifrantský kurz i jazykovou školu vnitra, takže během základů němčiny jsem chodil hrát s profesory šachy. Nastupoval jsem jako kontrolor oddělení pasové kontroly k SNB, potažmo k Státní bezpečnosti, ale snad proto, že na našich hraničních přechodech byly tři ozbrojené složky – celníci, pohraničníci a my, což prý bylo v rozporu s mezinárodními konvencemi, sloučili nás s pohraničníky. Mám doma snad šest čepic, to podle složky, pod kterou jsem kdy zrovna spadal. My, ačkoliv Jihočeši, jsme se stali součástí sušické brigády. Tehdy pod brigádu patřil ještě přechod v Železné Rudě. Dali nás pod zpravodajský odbor velitelství brigády, ale protože tam nikdo nevěděl, „co to žere“, vybrali z přechodů dva lidi, kteří utvořili oddělení řízení hraničních přechodů při zpravodajském odboru 7. brigády. Ti měli nad sebou náčelníka odboru, v době únosu autobusu to byl Kuželka. S příslušníky PS jsme absolvovali na praporu různá školení, pořád nás dávali dohromady, ale nikdy to nepasovalo, my jsme nebyli pohraničníci, my byli policisté, a oni nás taky neměli rádi. Po převratu v listopadu 1989 jsem sloužil na přechodu dál. Zabezpečovali jsme také přeshraniční „smířovací“ akce, otevírali nové hraniční přechody, jako třeba v Novém Údolí. Tam tudy se dříve vyváželo do Německa dřevo, seděl tam zástupce české firmy, zástupce německé firmy a bavili se německy, mě tam šéf posílal na kontroly, protože jsem uměl německy. Někdy v zimě jsem se tam vůbec nemohl dostat. Tam se pak po devadesátém roce svezly stavební buňky a vypadalo to tam jako na ranči. Sloužili jsme na přechodu v Novém Údolí v třídních intervalech, v devět hodin ráno jsme to otevřeli, v osm večer zavřeli, po službě jsem mohl chodit na pstruhy na řeku, kamkoliv, pak na pár dní domů a zas dokola. Později se brigáda rušila a my šli pod policii, pod kraj. Mohl jsem jít výš a jinam, ale nechtěl a zůstal jsem tady až do důchodu.

Na vámi předestřenu událost si vzpomínám. Autobus unesený v osmdesátém čtvrtém roce měl jet snad původně na Dolní Dvořiště. Jeli lipenskou cestou, přijeli do Volar a pak jeli na tenhle přechod. To prý zaznělo u soudu, ale já u soudu nebyl, takže nevím, já byl akorát u vyšetřovatele. Autobus zastavili vojáci na první závoře. To bylo místo před vlastním hraničním přechodem, kde sloužili speciálně proškolení pohraničníci základní služby. Jejich úkolem bylo každé vozidlo, které jede na přechod zastavit, zkontrolovat u cestujících doklady a po propuštění ho zahlásit na přechod včetně počtu cestujících. Protože od první závoře to bylo na hranice vzdušnou čarou asi tři a půl kilometru, byl prostor pro protiopatření v případě, že by se auto cestou „ztratilo“ nebo kdyby na přechod dorazilo ve vozidle méně lidí, než hlídka od závoře hlásila. Unesený

autobus zůstal stát na první závoři a tam s ním jednali. U toho já vůbec nebyl. Mne a ještě další dva kolegy, kteří jsme pak zasahovali, povolali z domova telefonem. Protože autobus stál u závory na silnici, nemohli jsme ho objet a pokračovat kolem něj dál. Na přechod vedla ještě jedna cesta, v Hliništi jsme odbočili směrem na České Žleby a pak tam byla odbočka, taková úzká silnička, která vedla přes železný most, Američák se mu říkalo, snad tam stojí dodnes. Autobus stál pod kopcem a my jsme kopec objeli z druhé strany, tam tudy pak najížděly na přechod k zásahu i ostatní složky. V tuhle dobu už byly hraniční přechody na podobné případy připravené. Mezi první závorou a hraničním přechodem stála nedaleko vozovky vedoucí k hraničním rota Pohraniční stráže Dolní silnice, myslím, že to byla sedmdesátka [rota o sedmdesáti příslušnících], a právě tam byl vybudován klamný hraniční přechod. Už kdysi dávno, ještě než byl otevřený hraniční přechod Strážný, vozilo se tamtudy tenkrát dřevo do Německa, ráno se například odbavilo šest kamionů, otevřela se vrata, tenkrát ještě tam byla vrata, a odpoledne se jich šest vrátilo zpět. I tak tam musel být celník a pasovák a podnik zahraničního obchodu Ligna tam pro pracovníky zajišťující vývoz dřeva postavil dřevěnou boudu. Když se otevřel oficiální hraniční přechod, ztratilo to smysl, ale boudička tam zůstala. V ní pak bylo připraveno a schováno všechno potřebné pro vybudování klamného hraničního přechodu: dřevěné patníky, železné pásy na přehrazení silnice, železné kříže pro zastavení vozidel a podobně. Podobně byly připravené všechny hraniční přechody, ale každý měl varianty vymyšlené podle konkrétních specifických podmínek. Jiné to bylo například u nás, kde od hraničního přechodu bylo ještě poměrně daleko na hranice, a jiné v Železně Rudě, kde z přechodu koukali do Německa. Pohraniční rota Dolní silnice měla přední vjezd do kopce a u zadního výjezdu z roty se klamná hranice vybudovala. Na oficiálním přechodu jsme se sešli tři: já, Pepík Karvan a Petr Kočnarů, a u šéfa jsme měli schované tři německé uniformy. Na vaši otázku upřesňuji, že se rozhodně nejednalo o uniformy československých pyrotechniků, byly to uniformy, které byly ušité v Československu podle fotografií německých policistů. Uniformy měly zkrátka co nejvíc připomínat uniformy západoněmecké policie a byly tři, každá o jiné velikosti. Že neseděly přesně, je jasné, ale svému účelu posloužily. Já jediný z nás tří jsem měl jazykovou školu a mluvil německy, samozřejmě že ne jako rodilý Němec, ale stačilo to. Takže já jediný jsem s ním [s Beněm] mluvil německy, oni nemluvíli, stáli prostě jenom u dveří a tak. Jednání dospělo k tomu, že od nějakého německého turisty se půjčilo auto, mercedes. Kdo zapůjčení vyjednal a jak, nevím, snad Kuželka. Osadilo se neplatnými německými čísly, těch jsme měli plný sklad, protože tehdy, když se dovážela vozidla, jezdila na německých číslech a ta se musela na hranicích sundávat. Mezitím co jsme se na oficiálním hraničním přechodu připravovali, pustili autobus od první závory a ten dojel na klamný hraniční přechod, který byl společně s klamnou hranicí zřízen u roty Dolní silnice, ještě před oficiálním přechodem. Podotýkám, že vše se naštěstí pro nás odehrálo za velké mlhy a tmy, najeli tam různí odstřelovači a kluci z Budějovic, vůbec nevím, koho všechno sehnali a kam je poschovávali. V tom počasí pohraniční rota mohla klidně být klamnou československou celnicí. My jsme v německých unifor-

mách přijeli od oficiálního přechodu, jakoby z německého vnitrozemí a s autem s německou značkou, na klamnou hranici s tím, že si jdeme převzít autobus. No a právě tam autobus dojel a oni, kdo přesně, nevím, a kteří oficiálně tam u toho byli, dojednali s ním propuštění rukojmích. Takže když jim kývnul na propuštění rukojmích, propustil je na klamném hraničním přechodu a lidi hned odvedli na pohraniční rotu, kde dostali stravu a pití, protože seděli celý den v autobuse. Ještě si vybavuju, že mezi cestujícími byl starý pán, slepec, neviděl nás, ale slyšel, jak v tom stresu mluvím německy, ale hrozně blbě. On byl nějaký bývalý profesor němčiny, během toho propouštění jsme spolu prohodili pár slov a on mi říkal, ano, mluvil jste německy, ale dost špatně. Ale to mi bylo jedno, důležité bylo, že je propustil a my jsme nastoupili, my tři v německých uniformách, s tím, že s řidičem jedeme do Německa. Ještě se nám ho podařilo přesvědčit, že s bombami připravenými k výbuchu jet do Německa nemůžeme. On měl v autobuse tři nálože, u předních kol, tu jsem měl pod zadkem, na té jsem seděl, ve prostřed a vzadu, všechny propojené televizní dvojlínkou, a v ruce měl tlakový spínač. Takže kdybychom ho střelili, on by to pustil, sepnou se kontakty a vyletí všechno do vzduchu. My jsme potřebovali dostat lidi z autobusu, to se povedlo, a ještě jsme chtěli, aby to zneškodnil. Přestříhli bychom to sami, ale nevěděli jsme, jak má výbušniny propojené a jestli bychom to nepřivedli k výbuchu. Proto jsme ho donutili, aby to odpojil sám s tím, že takto do Německa jet nemůžeme. On to přestříhl a spínač hodil dozadu do autobusu. Tak si říkám, máme vyhráno, oficírům, kteří stáli venku vedle autobusu a před autobusem, nevím vůbec, kolik jich tam bylo, říkám: vše v pořádku, můžeme jet do Německa. To jsem řekl i v autobuse, načež jsme se rozjeli, přešli jsme klamnou hranici a jeli už jako do německého vnitrozemí. Dojeli jsme nedaleko před vchod do odbavovací haly oficiálního hraničního přechodu ve Strážném s tím, že to je německá celnice a že tedy vystupujeme. Při vystupování jsme využili toho, že se otočil k řidiči, použila se zbraň, dostal úder a bylo to. Na váš dotaz podotýkám, že jsme měli oprávnění ho zneškodnit jakýmkoliv způsobem, tj. i zastřelit, ale my jsme vůbec nepočítali s tím, že ho dostaneme, nám to bylo nakonec jedno, říkali jsme si, tak s ním odjedeme do Německa a oni nás Němci vrátí. Ale využili jsme příležitost, dostal za ucho a upadl, pak už jsme ho akorát vynesli z autobusu. S německou stranou nebyly žádné varianty pro případ únosu domluvené a Němci vůbec nevěděli, co se u nás dělo. Než se ho ujal doktor, vyběhli jsme okamžitě do patra, aby nás vidělo v cizích uniformách co nejmíň lidí, a ty uniformy ze sebe svlékli. Pak jsem viděl film, který natočili při vyšetřovacím pokusu; vzali vyřazený autobus stejného typu a odpálili v něm ty jeho nálože. Tehdy poprvé jsem viděl kulatý autobus... Za akce jsem byl povýšen. S nikým jsem o únosu nemluvil, takže žádné další informace o zákulisí akce apod. nevím. Vlastně takto o tom mluvím poprvé až dnes s vámi.⁴⁵

Poněkud méně sdílný byl Josef Karvan, druhý účastník akce, nicméně kolegiálně mi věnoval několik chvil: Víte, já na to nevzpomínám moc rád, zaprvé to nebyl

45 Archiv autora, záznam rozhovoru s Lubomírem Pechem ze srpna 2020.

hezky zázitek a za druhé se to táhlo se mnou ještě po devadesátém roku. Když jsem procházel po revoluci prověrkami, přetřásalo se to u komise, nějaký devatenáctiletý kluk mi kladl za vinu, že jsem zabránil občanovi odejít do svobodného světa. Můžu vám ukázat fotografie, jak dopadl autobus, když v něm odpálili nálože, které vezl s sebou. Z toho je jasné, co byl ten občan zač. Nakonec mně to ještě vyčítali a měl jsem kvůli tomu problémy.

Na podobné případy jsme byli na přechodu připraveni, v rámci možností. Dělal jsem v tu dobu zástupce náčelníka OPK [oddělení pasové kontroly] a v trezoru jsem měl zapečetěnou složku, dokonce si pamatuji, jak se akce jmenovala – TARAN, to znamenalo násilný průnik. Ve složce byla akce popsána a naplánovaná, ale pak když na to přišlo, dost jsme vymýšleli a improvizovali. Ten večer jsem neměl služby, tak jsem šel na pivo. Když se vracím kolem jedenácté domů, vidím na schodech v paneláku sedět manželku vedoucího OPK. Hned mi říká, že v práci je nějaký průser, manžel už tam jel a já tam mám vyrazit hned taky. No, nikam se mi nechtělo, měl jsem asi sedm piv, tak tam volám šéfovi. Než jsem od něho stačil něco dozvědět, vzal mu sluchátko Kuželka, on byl poměrně arogantní, a slyším: „Okamžitě přijďte!“ No, moc se mi nechtělo, jak říkám, měl jsem asi sedm piv, navíc byla strašná mlha a tma, ale nic jiného mi nezbyvalo. Šel jsem do auta, stáhnul jsem okýnka, pustil rádio na plné pecky a vyrazil jsem na přechod zadem přes Hliniště a Američák. Sešli jsme se tam Pech, Kuželka, Karvan a já. Oni s ním vyjednali, že pustí lidi a my jako rukojmí pojedeme místo nich. Německou uniformu měl akorát Pech, ten dělal Němce, já a ostatní jsme byli v civilu a bavili jsme se s ním normálně česky. Potom co propustil lidi, nastoupili jsme jako rukojmí my a jeli jsme jako do Německa. Když jsme přijeli k našemu přechodu, říkáme řidiči, ať zastaví, že my vystupujeme, že dál do Německa už nejedeme. Únosci jsme řekli, že ho v Německu nepřijmou, aniž by zneškodnil nálože. Tak si pamatuju, že vzal nůžky nebo nůž a ucvakl to a vypínač hodil dozadu do autobusu. Jak jsme vystupovali, najednou ho chytil Kuželka zezadu a ruce mu přimáčkkl k tělu. Jenže on měl nějaký volný rukávy, a jak ohnul ruce v loktech, tak Kuželkovi po nich sjely ruce a on měl najednou ruce napůl volné a v jedné držel revolver. No, revolver, takovej starej krám to byl, náboje si do toho uválel sám, jak předtím v autobusu vystřelil, tak to proděravělo střechu asi na sedmi místech, protože se projektil při výstřelu roztrhl. No tak oni se tam začali strkat a Kuželkovi se ho podařilo namáchnout přes zábradlí vedle řidiče, ale furt se strkali. My volali na řidiče, ať mu vezme ten kvér, ale řidič nic, koukám, že má položenou hlavu na stranu na rameni a vypadal, jako když spí. No, nespál, ale jak se začali prát, tak omdlel. Ono už toho na něj bylo moc, mít celý den za sebou, řídit pod takovým tlakem, a ještě měl s sebou malého klučinu, kterého ten únosce posadil na bombu. Oni se strkali, já byl v autobusu za nimi, a když se mi konečně povedlo k nim dostat, vzal jsem pistoli a praštil jsem ho do hlavy. Když jsem ho praštil podruhé, tak zvačnul, mně z toho nárazu vyletěl zásobník a náboje se mi rozlítaly po autobuse. Vynesli jsme ho ven a pak ho odvezli do nemocnice ve Vimperku. Taky ten Kuželka mohl něco říct, z nás

žádný nečekal, že ho chytne, kdyby s tím chvílku počkal a nechal ho vystoupit ven, mohli jsme ho zpacifikovat líp... Jo, ještě se povídalo, že zrovna když unesl ten autobus, jeho brácha sloužil ve Vimperku na vojně.⁴⁶

Protokolární veletuč a soud

Jak jsem již výše uvedl, Beňo s vyšetřovateli ve vazbě spolupracoval. Podrobně popsal svůj životopis, motivy k činu, přípravu a průběh události. V rámci rekonstrukce vyrobil kopie obou náloží použitých při únosu. Od počátku setrval na tvrzení, že únos připravil sám, nikdo o něm nevěděl a nikdo mu nepomáhal. Výbušninu odcizil spícímu opilci před restaurací, revolver kdysi našel na smetišti a ukryl jej do dutého stromu. Aby Státní bezpečnost na nikoho neupozornil, nejmenoval téměř žádnou osobu.⁴⁷ Přesto StB provedla rozsáhlé vyšetřování v jeho okolí. Výsledkem bylo, že v únoru 1985 Beňa konfrontovali s výpověďmi jeho kamarádů z mokré čtvrti. Ti k němu nebyli tak ohleduplní jako on.⁴⁸ Těžko soudit, zda toto byl spouštěcí moment pro Beňův protokolární veletuč, ale ještě tentýž výslechový den začal uvádět konkrétní jména.

Tehdy popsal vyšetřovateli svůj čundr s Hrabkem včetně „protispolečenské činnosti“, v protokolech z února 1985 uvádí jako dalšího komplice pro připravovaný útěk za hranice Igora Pavola, který k realizaci nabídl deset kusů plastické trhaviny Danubit. S Pavolem se prý rozešli poté, co plánoval oloupení cestujících o peníze a cennosti.

Podle změněných výpovědí Beňo se svým záměrem údajně seznámil Cyrila Fabka a Eduarda Pacalaje, přichází i s novou verzí získání revolveru od Zliechovce. V tomto případě jej však jako další osobu mající povědomost o jeho plánech neudal.

V polovině března změnil výpověď o získání trhaviny. Prý se společně se svým otcem chystali vyhloubit studnu. Protože narazili na skalnaté podloží, chtěli skálu postupně svépomocí odstřílet. Proto se obrátil na svého známého střelmistru báňských staveb Josefa Lacka s žádostí o nějaké „šulky“. Lacko mu prý zanedlouho přinesl deset kusů trhaviny i s rozbuškami. Podrobně mu vysvětlil, jak s výbušninami bezpečně pracovat při odstřelu horniny.⁴⁹ S tím se údajně rozešli.

46 Archiv autora, záznam rozhovoru s Josefem Karvanem ze srpna 2020.

47 Například na otázku vyšetřovatele, s kým se setkal v předvečer únosu, odpověděl: *Potkal jsem v restauracích známé lidi ze Žarnovice. Kdybych chtěl vyjmenovat jednotlivé osoby, s nimiž jsem se setkal, musel bych uvést polovinu obyvatel ze Žarnovice.* ABS, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy České Budějovice, arch. č. V-5363 ČB, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 28. 11. 1984, s. 568.

48 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 19. 2. 1985, s. 636. Josef Lacko a Vladimír Tomaga udali, že jim Beňo navrhoval, aby šli pytláčit do Topolčanské obory.

49 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 15. 3. 1985, s. 671.

O měsíc později Beňo oznamuje vyšetřovateli, že chce ohledně získání trhaviny učinit úplné doznání, aby urychlil vyšetřování. Učinil rozsáhlou výpověď, ve které tvrdil, že trhaviny mu Josef Lacko dodal s tím, že věděl o jejich pravém účelu. Prý mu dal podrobné instrukce, jak vyrobit účinné bomby. Navíc mu řekl, že také něco připravuje a ke všemu odhodlaný člověk, jako je Beňo, by se mu hodil.⁵⁰

Výpovědi Beňo doplnil dne 7. května 1985. Tehdy označil dalšího známého z hospody Milana Hanulu za „duchovního otce“ trestného činu. Hanula údajně Beňa „napojil“ na Lacka. Tím mu dopomohl k získání trhavin a namaloval mu návody, jak vyrobit bomby. Později mu ještě kontroloval, zda je vyrobil kvalitní a funkční. Společně vybrali hraniční přechod a probírali detaily únosu.

Rozšíření výpovědi rozjelo další zatýkání, domovní prohlídky a výsledky udaných osob. Vyšetřování se protáhlo až do začátku roku 1986. Hanula i Lacko tvrdošíjně zapírali účastenství na Beňově podniku, v únoru roku 1986 vyšlo najevo proč. Beňo odvolal svá obvinění Hanuly a Lacka s tím, že *chtěl úmyslně sestrojít konstrukci případu, aby dokázal, že jde stíhat a odsoudit nevinného. Tvrdí, že to byla součást jeho obhajoby a od počátku vyšetřování byl rozhodnut takto postupovat a teprve soudu říct pravdu.*⁵¹

Případ projednával Krajský soud v Českých Budějovicích ve dnech 17. a 25. února 1986. Podle rozsudku byl Vladimír Beňo shledán vinným z trestného činu teroru, trestného činu pokusu opuštění republiky a křivého obvinění. Za uvedené trestné činy byl odsouzen k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 22 let se zařazením do třetí nápravně výchovné skupiny. Při stanovení výše trestu soud uvažoval i o uložení trestu absolutního.⁵²

Za Beňovu sdílnost a hrátky s vyšetřovateli zaplatili vězením další lidé. Igor Pavol a Eduard Pacalaj byli obviněni z trestného činu nepřekažení trestného činu čili – jak se říkalo mezi odsouzenými s podobnou zkušeností – *věděl, ale nepověděl*. Role Igora Pavola byla popsána výše. Přestože se hájil tím, že mu Beňo vyhrožoval v případě prozrazení zastřelením, byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 18 měsíců v druhé nápravné skupině.

Podobně dopadl i Eduard Pacalaj, který se o Beňově zámyslu dozvěděl v předvečer, několik hodin před odjezdem.⁵³ Tehdy si domluvili sraz u autobusu v pět hodin ráno. Pacalaj, podle soudních znaleců slaboduchý jedinec s návykem na alkohol, úmluvu zřejmě nebral nijak vážně. Zatímco Beňo již cestoval s kufríkem plným výbušnin, Pacalaj doma spal. Podle soudu měl však místo toho okamžitě oznámit

50 Tamtéž, protokol o výslechu obviněného Beňo Vladimír ze dne 22. 4. a z 29. 4. 1985, s. 714–726.

51 Tamtéž, informace vyšetřovatele z 20. 2. 1986, s. 3043.

52 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1 T 9/85, s. 36 (s. 3085).

53 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1 T 9/85, s. 51 (s. 3099).

Beňův úmysl Veřejné bezpečnosti. Za nepřekažení trestného činu dostal nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 9 měsíců ve druhé nápravně výchovné skupině. Soud mu navíc uložil ochrannou psychiatrickou léčbu na uzavřeném oddělení.⁵⁴

Naproti tomu soud na základě odvolání Beňových obvinění zprostil obžaloby Josefa Lacka a Milana Hanulu z trestného účastenství na trestném činu teroru formou pomoci a organizátorství. Cyril Fabko se k soudu ani nedostal, „pouze“ strávil měsíc ve vazbě.

Hloubkové prověrky uvedených „pomocníků“ odhalily ale jiné skutečnosti, s případem nesouvisející. Podle šetření Josef Lacko v podniku odcizil dvě přilby s nefunkčními vysílačkami. Ty dal svému známému opravit a chtěl je pak využít pro pořádání terénní hry pro děti hon na lišku. Dále u něho objevili malorážkovou pistoli se střelivem, ze které střílel pro zábavu. V minulosti doma přechovával rozbušky a plastickou trhavinu Danubit odcizenou v práci. Trhavinu „spotřeboval“ na různých oslavách, při lovu ryb apod., zbylou (prošlou) pak nechal hodit do Hronu. Vyšetřovatelé dále vypátrali, že i v minulosti vlastnil malorážkovou pistoli a střelivo.

Podobně i na Milana Hanulu vyšlo najevo, že vlastnil kulovnici a v současné době má malorážkovou pistoli se střelivem. Oba byli odsouzeni za trestný čin nedovoleného ozbrojování, Lacko navíc za rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, Josef Lacko k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 18 měsíců v první nápravně výchovné skupině, Milan Hanula k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 12 měsíců v první nápravně výchovné skupině.

Dne 25. a 26. června 1986 projednal Nejvyšší soud ČSR odvolání Vladimíra Beňa, Josefa Lacka a Igora Pavola. Výsledkem bylo zrušení rozsudku vyneseného nad Vladimírem Beněm a vrácení causy k opětovnému projednání a rozhodnutí do Českých Budějovic. Josefu Lackovi byl trest zmírněn na nepodmíněné odnětí svobody v trvání 6 měsíců v první nápravně výchovné skupině. Nejvyšší soud zrušil a vrátil i rozsudek Pavola a Pacalaje.⁵⁵

Krajský soud v Českých Budějovicích případ opětovně projednal a dne 4. listopadu 1986 Vladimíru Beňovi a Igoru Pavolovi výši trestu potvrdil.⁵⁶

54 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1 T 9/85, s. 51 (s. 3100): *[S]oud zjistil, že jde o osobnost psychopatickou, [...] navíc je u něho rozvinuta závislost na alkoholu, která je pokročilá, degradující osobnost druhotně ve smyslu sociálního a pracovního úpadku a snižující druhotně již předtím podprůměrnou inteligenci. Vzhledem ke snížené inteligenci do pásma slaboduchosti byla schopnost obžalovaného Pacalaje rozpoznat společenskou nebezpečnost činu snížena. [...] Schopnost ovládat své jednání v důsledku volných vlastností při rozvinuté závislosti na alkoholu je snížena pro daný trestný čin v podstatné míře. To platí i pro případ, že by byl střizlivý. Znalci doporučili umístit Eduarda Pacalaje do uzavřené psychiatrické léčebny a uložit mu psychiatrické léčení, po němž by v případě alespoň částečného zlepšení měla následovat léčba protialkoholní.*

55 Tamtéž, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 25. a 26. 6. 1986, To 5/86, s. 3109.

56 Tamtéž, rozsudek krajského soudu v Českých Budějovicích z 4. 11. 1986, 1 T 9/85, s. 3119.

Nejvyšší soud ČSR se zabýval odvoláním proti rozsudku ve dnech 29. a 30. ledna 1987. Napadený rozsudek ze 4. listopadu 1986 opět zrušil v celém rozsahu. Zároveň vydal rozhodnutí, které zmírnilo Beňův trest o dva roky, a Igoru Pavolovi trest potvrdil.⁵⁷

Poslední rozhodnutí padlo dne 18. května 1987 u Krajského soudu v Českých Budějovicích. Eduardu Pacalajovi potvrdili nepodmíněný 9měsíční trest odnětí svobody.⁵⁸

Podle nepotvrzených zpráv strávil Vladimír Beňo ve vězení za únos 11 let.⁵⁹

Závěr

Případ evokuje mnohem známější únos autobusu bratranci Barešovými v roce 1978. Beňo vyšetřovateli přiznal, že se nechal jejich příběhem inspirovat. Nechci se závěrem pouštět do rozsáhlé komparace obou případů, přesto bych rád zdůraznil několik vzájemných souvislostí.

Zřejmě nejzajímavější je přístup a připravenost bezpečnostních složek. Starší případ zastihl orgány Ministerstva vnitra nepřipravené. Bezpečnost ani armáda nedisponovala speciální protiteroristickou jednotkou, nebyla připravena ani na zpravodajskou hru. Jako řešení nakonec zvolili zásah, který provedli pohraničníci základní služby. Ten připomínal spíš útok pouštních bojovníků než akci k záchraně rukojmích. Pohraničníci tehdy do autobusu vystříleli přes 1000 nábojů. Jedním z nich zahynul i rukojmí, řidič autobusu. PS navzdory předpisům zvolila variantu primitivní msty, aby zabránila dalším precedentním případům. Tehdy autobus zastavili, avšak za 6 let měli před závorou obdobný případ.

Tentokrát již Ministerstvo vnitra disponovalo v rámci SNB zásahovou jednotkou a ta téměř po hodině od rozhodnutí o jejím povolání vyrazila na místo. (Rozhodnutí přišlo nepochopitelně pozdě, téměř čtyři hodiny poté, co autobus zastavil u signální závory; jednotka tedy vyrazila k Vimperku až za pět hodin po nahlášení únosu.) Jak události ukázaly, rozhodující byla příprava PS po zpravodajské stránce. I když akce KAMUFLÁŽ měla svoje rezervy, PS ji byla schopna provést a nakonec slavila úspěch. Únosce se podařilo ovlivnit do té míry, že se vzdal svých největších trumfů a prakticky se vydal vsanc osudu. Je důležité zdůraznit, že ačkoliv měli pohraničníci od náměstka ministra vnitra povoleno únosce po odpoutání od rukojmích zlikvidovat, nakonec zvolili riskantnější, ale humánnější způsob a ušetřili jeho život.

Za povšimnutí stojí, že akci k zadržení Beňa velel na místě činu funkcionář úroveň velitele odboru velitelství pohraniční brigády. Oproti případu Barešů, kdy se na hraniční přechod dostavili nejvyšší velitelé pohraniční brigády a z Prahy přiletěli

57 Tamtéž, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 29. a 30. 1. 1987, To 14/86, s. 3153.

58 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 18. 5. 1987, I T 9/85, s. 3162.

59 Únos linkového autobusu. In: *Volary* [online]. 9. 11. 2015 [cit. 2019-10-01]. Dostupné z: ivolar.eu/index.php/volary/102-zpravy/8935-unos-linkoveho-autobusu.

vrtulníkem k jednání s únosci nejvyšší velitelé Pohraniční stráže, do Strážného k Beňovi nepřišel ani velitel brigády!

Následné vyšetřování Beňa se liší od vyšetřování Barešů. Jejich výsledky trvaly o něco déle než měsíc, za necelé tři měsíce po ukončení vyšetřování stanuli před soudem. Oproti tomu Beňo vypovídal od listopadu 1984 do července 1985 a před soud se dostal až v únoru 1986. Státní orgány chtěly zřejmě v případě Barešů co nejdříve smést ze stolu zásah, jehož provedení a výsledek byly vlastně neúspěchem, a navíc jimi porušily předpisy. Došlo zřejmě i k ovlivnění vyšetřovaných, aby odpovědnost za smrt unesené osoby přešla z PS na únoscce, který při zásahu rovněž přišel o život.

Oproti tomu vyšetřování Beňova případu trvalo poměrně dlouho. StB nevěřila tomu, že má před sebou „vlka samotáře“, a chtěla odhalit spolupachatele. Avšak Beňo byl nadprůměrně inteligentní a schopný⁶⁰ a své schopnosti a osobnostní klady a zápory prokázal i během vyšetřování. V jeho průběhu dokázal měnit výpovědi a budovat logické konstrukce, aniž by se do nich zapletl. Na závěr vyšetřování je smetl ze stolu s tím, že pravdu řekne až u soudu. Zde se pak vrátil k původním verzím. Svůj veletoč zdůvodnil tím, že postavil konstrukci, aby nebyla postavena proti němu. Že přitom vydal do spárů Státní bezpečnosti své známé, je věc druhá. Ve vzduchu tak zůstává viset otázka, zda fakta, se kterými pak pracoval soud, nebyla také jednou z konstrukcí. Například historka o nabytí plastické trhavy se jeví z dnešního pohledu značně nepravděpodobná, avšak pouze do té doby, než zjistíme důvody dřívějšího odsouzení Lacka. Ten byl v roce 1969 odsouzen za krádež 75 kg plastické trhavy a 1500 rozbusek!⁶¹ Socialistické hospodářství s průmyslovými trhavinami zřejmě umožňovalo, aby mezi lidmi z okruhu báňského průmyslu kolovalo nekontrolované množství výbušnin, které pak lidé používali jako petardy či k lovu ryb.

Spouštěčem Beňova problematického trestného činu byla hrozba nástupu trestu vězení, ovšem motivace byla bezpochyby politická. Beňovo protokolární líčení poměrů v Československu přelomu 70. a 80. let 20. století je natolik autentické, že pamětníky vrací v myšlenkách zpět do tehdejší doby. Ve společnosti „vesnického undergroundu“ bylo podobných plánů teroristických útoků a útěků za hranice slyšet mezi mladými po hospodách IV. cenové skupiny dost. Většinou měly životnost přímo úměrnou zavírací hodině podniku.

I přes sympatický politický rozměr zoufalého činu je více než problematická morální stránka případu. Ohrožování nevinných rukojmích včetně nezletilých není omluvitelné ani při útěku z realii Československa 80. let minulého století.

60 Tamtéž, rozsudek krajského soudu v Českých Budějovicích z 4. 11. 1986, 1 T 9/85, s. 22 (s. 3140). Závěry znalce psychologa PhDr. Jiřího Pospíšila: [Beňo] je nadprůměrně inteligentní psychopatická osobnost antisociálního typu. Má nízký vhlad do svých problémů, má sklon zbavovat se odpovědnosti za potíže obviňováním druhých či okolností. Je u něho patrna nízká kapacita navazování hlubších osobních vztahů k druhým lidem.

61 Tamtéž, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 17.–25. 2. 1986, 1 T 9/85, s. 42 (s. 3090–3091).

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. 1: Dům, ve kterém bydlel Vladimír Beňo s rodiči a sestrou.

Obr. 2: Pokoj Vladimíra Beňa

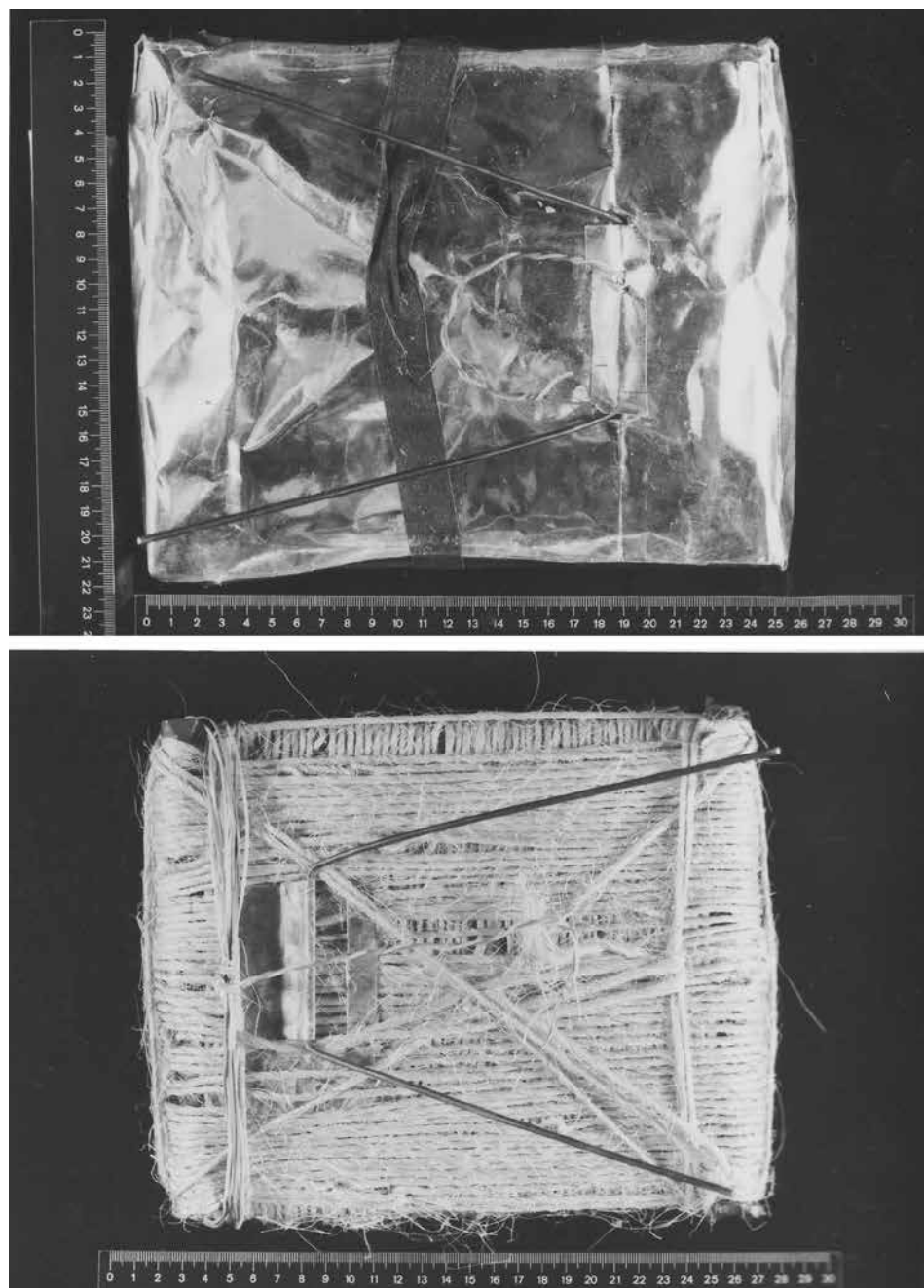
Obr. 3: Kufřík, který dostal Beňo na vojně za vítězství v chemickém pětiboji. V něm transportoval na hranice výbušná zařízení.

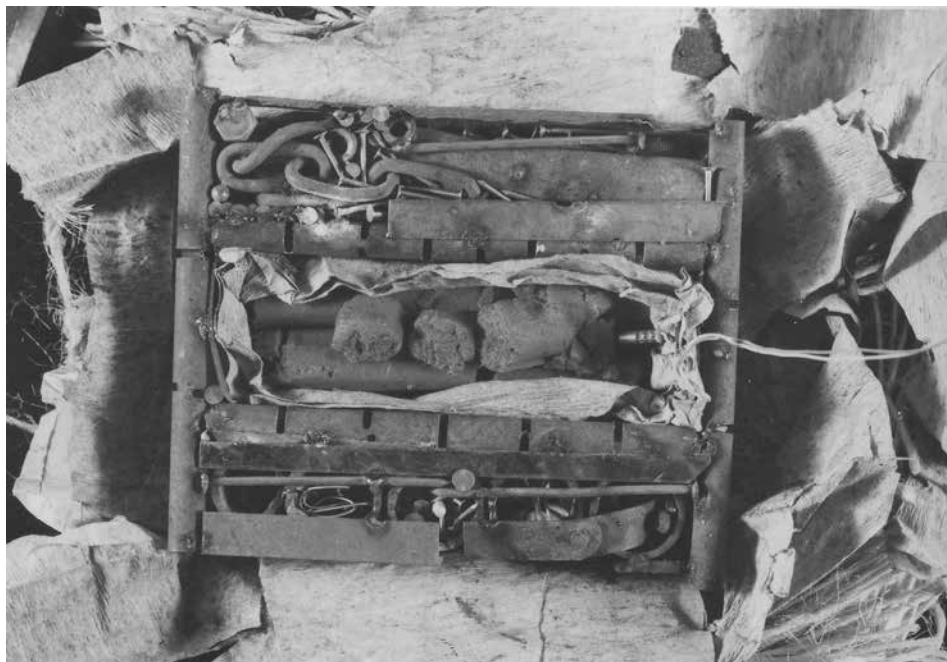
Obr. 4: Pohled do zadní části autobusu. Vedle sedadla č. 22 naproti zadním dveřím umístil Beňo jednu z výbušnin.

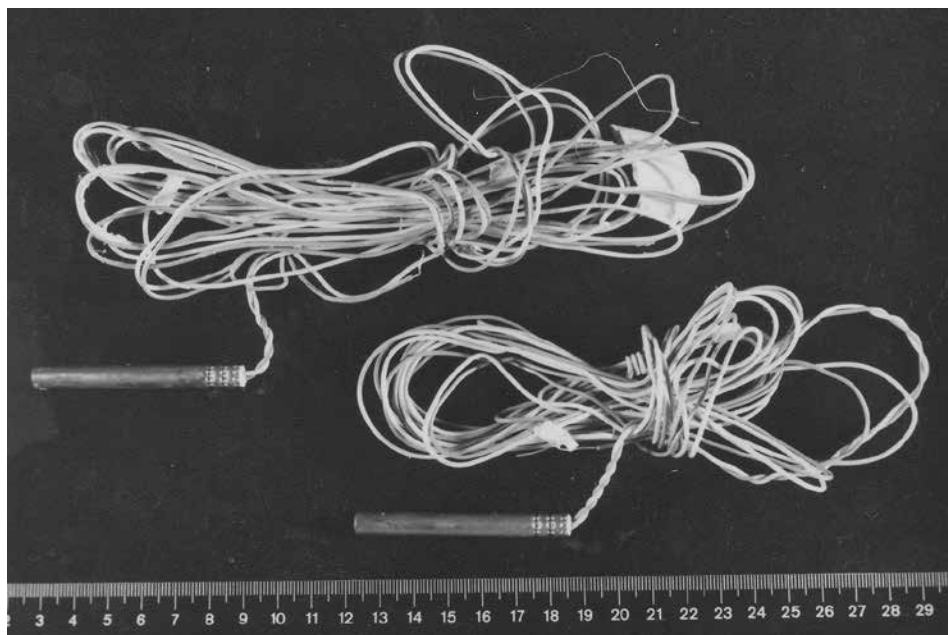
Obr. 5: Detailní pohled na jednu z náloží. Měla tvar krabice o rozměrech $26 \times 22 \times 8$ cm, byla zabalená v alobalu a omotaná izolační páskou. Účelem drátů ve tvaru V bylo *působit psychologicky*.

Obr. 6: Obě výbušná zařízení

Obr. 7: Detailní pohled na rozbalené výbušné zařízení. Uprostřed je 400 g částečně rozbalené plastické trhavinu, do ní je vložena elektrická rozbuška s vodiči. Rozbuška po zapnutí elektrického proudu přivede trhavinu k výbuchu. Jiným způsobem než pomocí rozbušky nešla aktivovat. Beňo zkoušel malý kousek trhaviny v popelníku zapálit, slabě hořela a po chvíli zhasla, zbytek bez následků „uklidil“ do sporáku. Kolem plastické trhaviny je svařenec z kovového odpadu. V rámu jsou nařezané drážky, aby se při výbuchu mohl roztříštit na střepiny, vložený kovový odpad – sekané železo – ještě zvyšoval nebezpečnost nálože.

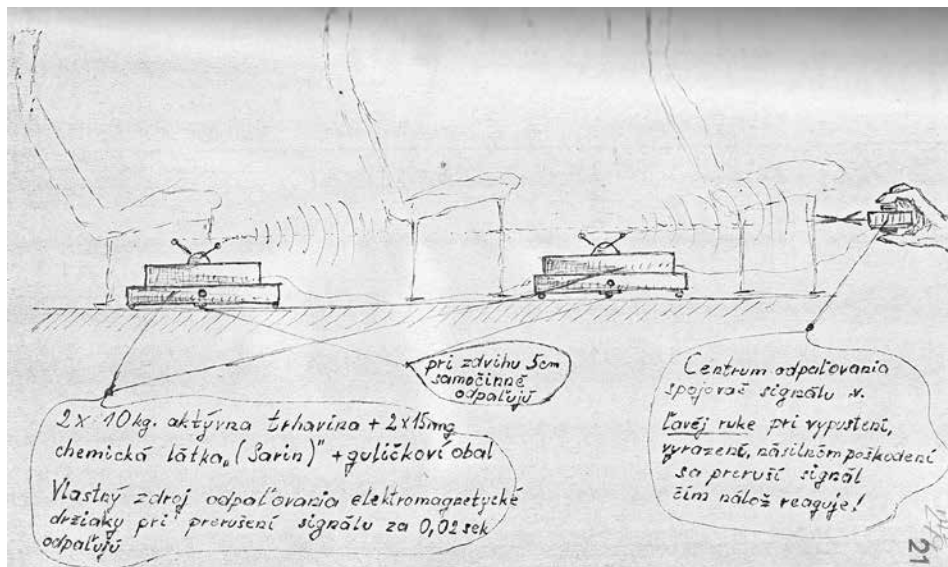
Obr. 8: Detailní pohled na rozbušky s přívodním kabelem

Obr. 9: Starý revolver, který Beňo zprovoznil, aby s ním zjednal mezi cestujícími pořádek.

Obr. 10: Náboje do Beňova revolveru. Zcela vpravo je náboj do jateční pistole v původní podobě. Beňo do ostatních vložil projektily, které odlil z broků do vzduchovky.

Obr. 11: Náčrt výbušných zařízení, který Beňo zhotovil pro potřeby vyšetřování. „Antény“ navrchu byly nefunkční, Beňo cestující mystifikoval, že v případě dotyku odpálí trhavinu.

Obr. 12, 13: Figuranti při rekonstrukci znázorňují živou hradbu z cestujících, ta měla bránit pohraničnickům v použití zbraně proti únosci.

Obr. 14: StB připravila vyšetřovací pokus, aby dokázala ničivou sílu Beňových náloží. Beňo nejprve vyrobil kopie výbušných zařízení.

Obr. 15, 16: StB sehnala pro vyšetřovací pokus vyražený autobus. Ten se ale typově neshodoval s uneseným vozidlem, při rekonstrukci šlo o autobus o generaci starší. Uvnitř rozmístila terče představující vybraný vzorek cestujících. Na příslušná místa položila nálože vyrobené Beňem při rekonstrukci a odpálila je. Účinek výbuchu je popsán v rozsudku: *Následkem exploze, jak soud zjistil z protokolu o vyšetřovacím pokusu a fotodokumentace, byla vyražena všechna okna autobusu, zdeformována a vyduty přední a zadní dveře, vyražena boční výplň na pravé straně autobusu v prostoru mezi dveřmi, vyražena boční výplň na levé straně od prostoru pro řidiče až po zadní kolo, byla vyduta a zčásti odtržena střecha autobusu. Karoserie byla na mnoha místech proražena střepinami. Vyšetřovacímu pokusu byli také přítomni znalci z oboru soudního lékařství a trhavin. [...] Na základě analýzy záznamu časového průběhu tlaku získaného znalcem měřením při pokusném výbuchu znalec uzavřel, že z celkového počtu 51 cestujících by bylo s vysokou pravděpodobností 30 osob ohroženo bezprostředně na životě účinkem vzdušné tlakové vlny, 5 osob by bylo zasaženo s 50% pravděpodobností. Zbývající osoby by se nepochybně nalézaly v pásmu ohrožení těžkou újmou na zdraví a úrazu, jehož původ by byl v letících fragmentech náloží. [...] Ze znaleckého pokusu [...] z oboru soudního lékařství [...] soud zjistil, že fragmenty náloží a tlakovou vlnou by bylo smrtelně postiženo nejméně 32 osob, které by nemohly být zachráněny, ani kdyby na místě byla k dispozici kvalifikovaná a specializovaná lékařská pomoc. [...] [Z]nalci dospěli k závěru, že by mohlo být zachováno při životě maximálně 8 osob s pravděpodobností vážné poruchy zdraví [...] s trvalými následky (ABS, f. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy České Budějovice, arch. č. V-5363 ČB, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích z 21.–25. 2. 1984, 1T 9/85, s. 30–31 (s. 3079–3080)).*

Obr. 17, 18, 19, 20: Pohled na autobus po výbuchu

Obr. 20, 21: Terče zasažené střepinami

Obr. 23: Fotografie uneseného autobusu

Obr. 24: Prostřelený umakart obložený střechy autobusu po výstřelu z Beňova revolveru. Z fotografie plyne, že Beňovy projektily nebyly příliš účinné, zřejmě je roztrhla expanze plynů bezprostředně po zážehu. Z hlavně tak nevylétla jednotná střela, ale její fragmenty, které sotva prostřelily umakart.

Obr. 25: Na mapě je bodem č. 1 znázorněno umístění klamně hranice, ležela 2 km za městysem Strážný a 1,5 km od skutečného hraničního přechodu a hranice s Německem.